

Przewodnik dla nauczyciela

Lokomotywa. Klasa trzecia
Edukacja artystyczna

Autorzy: Katarzyna Rymar, Dariusz Rymar (plastyka), Iwona Kulis (muzyka)

Opieka merytoryczna i edytorska: Małgorzata Dobrowolska

Konsultacja merytoryczna: Agnieszka Żelewska (plastyka), prof. dr hab. Piotr Sutt (muzyka)

Redaktor prowadzący: Jacek Foromański (plastyka), Elżbieta Bagińska-Stawiarz (muzyka)

Opracowanie redakcyjne: Agnieszka Szulc

Projekt graficzny: Jarosław Zakrzewski

Skład: Maria Chojnicka

UWAGI WSTĘPNE

Przewodnik jest przeznaczony dla nauczycieli korzystających z serii *Lokomotywa* (wersja dotacyjna). Publikacja zawiera propozycje zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji plastycznej i muzycznej.

Edukacja plastyczna w klasie trzeciej stanowi kontynuację działań podejmowanych w klasach pierwszej i drugiej. Systematyczne zajęcia odbywają się raz w tygodniu, ale umiejętności i wiedza plastyczna są wykorzystywane także podczas realizowania zagadnień z innych edukacji.

Uczniowie zapoznają się z podstawowymi technikami plastycznymi, środkami wyrazu plastycznego oraz terminami plastycznymi. Analizując dzieła sztuki, możemy już posługiwać się pojęciami dotyczącymi barwy, kształtu, linii czy faktury. Uczniowie tworzą prace plastyczne na płaszczyźnie i w przestrzeni, stosują różnorodne materiały, narzędzia i techniki. Jeżeli wykonują czasochłonne prace plastyczne, warto umożliwić im kontynuowanie zadań w dogodnym czasie.

Przygotowujemy też uczniów do percepcji i recepcji sztuki, pozwala w przyszłości określać uczniowi swoją przynależność kulturową, sprzyja kontaktom z dziełami sztuki, zabytkami. Poruszane zagadnienia pozwolą uczniom zdobyć umiejętność rozróżniania dziedzin działalności plastycznej człowieka oraz wybranych dzieł architektury polskiej i europejskiej.

Dzięki wiedzy i umiejętnościom nabytym poprzez systematyczny kurs plastyczny w poprzednich latach nauki teraz możemy już nie tylko liczyć na większą samodzielność uczniów w zakresie gromadzenia materiałów plastycznych i potrzebnych eksponatów, ale też na twórcze podejście zarówno do realizacji treści programowych, jak i do tworzenia zaskakujących swoim poziomem prac plastycznych.

W zakresie edukacji muzycznej w klasie trzeciej kontynuujemy działania podjęte w pierwszych dwóch latach nauki oraz poszerzamy je zgodnie z podstawą programową i stosownie do możliwości dzieci. Podczas zajęć uczniowie zgłębiają wiedzę z zakresu muzyki, doskonalać poznane umiejętności oraz kształtują swoją wrażliwość na różne elementy muzyki: rytm, melodię, barwę, tempo i dynamikę.

Głównym punktem większości zajęć nadal jest piosenka lub utwór muzyki klasycznej, ponieważ stwarza okazję do nauki śpiewu, ruchu, gry na instrumentach i aktywnego słuchania. Oprócz piosenek typowo dziecięcych, ludowych i patriotycznych pojawiają się nowe propozycje związane z elementami muzyki klasycznej, bluesa, rapu czy rock and rolla.

Porządkujemy aktywność uczniów oraz wprowadzamy ich w nowe zagadnienia z zakresu teorii i kultury muzycznej. Utrwalamy i rozwijamy tematykę z zakresu teorii muzyki poruszaną w poprzednich klasach. Do zagadnień omawianych wcześniej dochodzą nowe: pauzy do poznanych wartości rytmicznych, kanon, rondo czy improwizacje muzyczne do znanych wierszy. W dalszym ciągu kładzie się nacisk na warstwę melodyczną – trzecioklasiści utrwalają brzmienie i zapis dźwięków gamy C-dur na pięciolinii.

Uczniowie rozpoczynają naukę gry na nowym instrumencie, flecie prostym. Niektórym dzieciom może to sprawiać trudność, ale stopniowe wprowadzanie kolejnych dźwięków, wspólne muzykowanie już na wczesnym etapie nauki gry motywuje dzieci i daje im satysfakcję z czynionych postępów. Pierwszym pokazem nabytych umiejętności powinien być występ na szkolnych jasełkach, gdzie trzecioklasiści mogą się popisać wspólnym wykonaniem znanych kolęd. W dalszym ciągu zachęcamy do częstego wykorzystywania instrumentów perkusyjnych z tradycyjnego instrumentarium Carla Orffa, wzbogaconego o te własnoręcznie wykonane przez dzieci w poprzednich klasach oraz kastaniety.

Umiejętność słuchania muzyki jest nadal rozwijana przez różnorodne działania uczniów: ruch, gestodźwięki, zabawę z rekwizytem i tworzenie akompaniamentu na dostępnych instrumentach perkusyjnych. Taka aktywność pozwala dzieciom w naturalny sposób poznawać strukturę dzieła muzycznego i jednocześnie doznawać emocji, jakie towarzyszą muzykom przy wykonywaniu utworu.

Nadal kształtowane są umiejętności poruszania się do muzyki – zarówno w zakresie ruchu improwizowanego, jak i mającego ustalone elementy. Trzecioklasiści uczą się tańca w parach na przykładzie korowodowego poloneza. Poznają też podstawowe kroki kujawiaka.

Aby wzbogacić lekcje muzyki, warto zorganizować przynajmniej raz w roku wyjście na koncert, balet lub spektakl muzyczny.

OZNACZENIA

Plany zajęć zostały podzielone na fragmenty oznaczone następującymi ikonkami:

– obowiązkowy moduł zajęć

– propozycja dodatkowa (do zrealizowania, gdy pozwala na to czas i poziom klasy)

– praca z podręcznikiem *Czytam i poznaję świat*, część 1 lub część 2

– należy wykorzystać nagrania z płyty CD dołączonej do pakietu nauczycielskiego dla klasy 3

– należy przygotować materiały zamieszczone na końcu tego przewodnika (można je też znaleźć na stronie www.lokomotywa.gwo.pl)

– należy przygotować dodatkowe materiały przyniesione przez nauczyciela lub uczniów

– zabawa ruchowa

Wszystkie propozycje poleceń zamieszczone w przewodniku zostały sformułowane w drugiej osobie liczby pojedynczej rodzaju męskiego. Dla uproszczenia przekazu w niektórych wypadkach podano – w nawiasach kwadratowych – oczekiwane odpowiedzi uczniów.

SPIS TEMATÓW

EDUKACJA PLASTYCZNA

wrzesień	1. Wprowadzenie do sztuki prehistorycznej. Tworzenie rysunków przypominających malarstwo naskalne 2. Poznanie wybranych znaków pisma obrazkowego. Rysowanie kolorowymi tuszami. Wykonanie Bramy Marzeń 3. Poznanie techniki rysowania węglem. Rysowanie martwej natury
październik	4. Analiza obrazów E. Degasa <i>Tancerki</i> oraz M. Cassatt <i>Różowa wstążka</i>. Wykonanie portretu przy użyciu pastelii 5. Kontur w dziele plastycznym – malowanie farbami plakatowymi. Wykonanie kopii wybranego obrazu 6. Wykonanie pracy plastycznej <i>Mój spacer</i>. Malowanie farbami plakatowymi z zastosowaniem barw kontrastowych 7. Analiza dzieł sztuki. Poznanie techniki malowania farbami akwarelowymi
listopad	8–9. Poznanie sposobu ozdabiania ścian budowli. Wykonanie fresku przy użyciu masy solnej i farb 10–11. Wykonanie grafiki techniką kolografu 12. Wykonanie wiszącej ozdoby świątecznej z wykorzystaniem szablonu
grudzień	13. Nauka celowego, oszczędnego gospodarowania materiałami plastycznymi. Ozdabianie prezentów 14–15. Omówienie funkcji wybranych materiałów graficznych. Wykonanie plakatu informującego o spotkaniu z wybranym pisarzem dla dzieci
styczeń	16. Wykonanie projektu dowolnego przedmiotu 17–18. Poznanie etapów przygotowywania kolekcji mody. Wykonanie projektu ubrania na wybraną okazję przy wykorzystaniu techniki kolażu
luty	19–20. Poznanie pojęcia <i>faktura</i>. Stworzenie portretu zwierzątka – nadanie powierzchni pracy faktury z wykorzystaniem różnych materiałów
marzec	21–22. Wykonanie kartki techniką wycinanki i wydzieranki. Wypisywanie życzeń, adresowanie kartki
kwiecień	23. Wykonanie farbami akwarelowymi pracy plastycznej <i>Kolorowa wiosna</i> 24–25. Poznanie sposobu tworzenia mozaiki. Wykonanie projektu z kolorowego papieru
maj	26–27. Wykonanie podkładek pod filiżankę 28. Nadawanie tytułów dziełom Henriego Matisse’a. Wykonanie kompozycji z kolorowego papieru
czerwiec	29–30. Poznanie wybranych budowli europejskich i ich umiejscowienie na mapie. Wykonanie przewodnika turystycznego

EDUKACJA MUZYCZNA

wrzesień	1. Uwertura trzecioklasisty. Dźwięki wysokie i niskie. Poznanie piosenki <i>Hej, pierwszaku</i>2. Powitanie nowych kolegów. Nauka piosenki <i>Hej, pierwszaku</i>. Instrumenty perkusyjne melodyczne i niemelodyczne3. Dźwięki na pięciolinii. Nazwy literowe i solmizacyjne nut
październik	4. Wartości rytmiczne i muzyczne znaki – przypomnienie. Wykonanie własnych kastanietów5. Nuty z kropką. Ćwiczenia w rozpoznawaniu rytmów i melodii. Nauka piosenki <i>A ja patrzę, a ja słucham</i>6. Nasz nowy instrument – flet prosty. Układ dłoni i sposób wydobywania dźwięków. Jak dbać o flet?
listopad	7. Melodie z trzech dźwięków na flecie. Nauka piosenki <i>W deszczowym rytmie</i>8. Muzykujemy na flecie. Gramy i śpiewamy piosenkę <i>Owieczki Kasi</i>9. Melodia wesoła i smutna. Nauka piosenki <i>A to jeż</i>10. Cisza i muzyczne echo. Pauza. Śpiewamy piosenki patriotyczne
grudzień	11. Gama C-dur na flecie. Gramy i śpiewamy piosenkę <i>Stary Donald</i>12. Wokół Świąt... Nauka kolędy <i>Lulajże, Jezuniu</i>13–14. Kolędujemy na fletach
styczeń	15. Gramy i śpiewamy w kanonie. Poznanie piosenki <i>Pada śnieżek</i>16. Zimowa improwizacja dźwiękowa do tekstu. Nauka piosenki <i>Pada śnieżek</i>17. Śpiewamy w kanonie dla babci i dziadka18. Skąd się wzięły instrumenty? Słowno-muzyczne przedstawienie do wiersza <i>Pranie Marii Konopnickiej</i>
luty	19. Kujawiak i inne tańce polskie. Nauka piosenki <i>Kujawiaczek</i>20. Głos – najlepszy instrument
marzec	21. Jak stworzyć orkiestrę? Improwizujemy muzyczne rondo22. Poznajemy słynnych kompozytorów wiedeńskich. Nauka piosenki <i>Trzej muzycy, trzej klasycy</i>23. Gramy jak wielcy mistrzowie. Klasowa orkiestra fletowa
kwiecień	24. Muzyczna wiosna. Gramy piosenki wiosenne25–26. Tańczymy poloneza. Nauka piosenki <i>Poloneza barwny czar</i>
maj	27. Wokół wiosna śpiewa i gra. Nauka piosenki <i>Jadą, jadą dzieci drogą</i>28–29. Gramy i śpiewamy dla mam. Nauka piosenki <i>Mamie życzę</i>30. Co już potrafimy? Nauka piosenki <i>Śpiewaj tak jak on</i>

1 Wprowadzenie do sztuki prehistorycznej. (P) V 1.1a; 1.1c; 1.1d; 2.1; 2.2; 2.6; 3.1

Tworzenie rysunków przypominających malarstwo naskalne

Materiały: reprodukcje malowideł naskalnych, materiały do pracy plastycznej: 1/4 arkusza papieru pakowego, czarny lub brązowy tusz, pędzel lub patyczki do szaszłyków, kolorowa kreda, lakier do włosów

Poznanie okoliczności powstania pierwszych dzieł sztuki i rozmowa na ten temat

Uczniowie oglądają reprodukcje malowideł naskalnych przygotowane wcześniej przez nauczyciela. Rozmawiamy o kolorystyce tych malowideł. Następnie nauczyciel zadaje pytania dotyczące pierwszych prób tworzenia sztuki przez człowieka.

Uczniowie rozpoznają na malowidłach np. zwierzęta. Próbują ustalić, dlaczego właśnie takie dzieła wykonywał człowiek pierwotny. Nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów informacjami dotyczącymi życia człowieka pierwotnego. Opowiadając o pierwszych próbach twórczości artystycznej – w postaci malowideł naskalnych – wyjaśnia, że były to prawdopodobnie działania podejmowane bez intencji pozostawiania kolejnym pokoleniom dzieł sztuki.

Wykonanie pracy plastycznej – wydarzenie z wakacji w konwencji malarstwa naskalnego

Ekspozycja prac

Przy dużej liczbie uczniów możemy wykorzystać tablicę i stworzyć ogromne malowidło naskalne, przypinając prace jedna obok drugiej. W ten sposób stworzymy całą historię, którą miały do przekazania dzieci. Ciekawy efekt przestrzenny dadzą prace zawieszane za pomocą klamerek na sznurku rozpiętym w sali.

2 Poznanie wybranych znaków pisma obrazkowego. (P) V 2.1; 2.2

Rysowanie kolorowymi tuszami. Wykonanie *Bramy Marzeń*

Materiały: zestaw pojedynczych hieroglifów dla każdego dziecka (odbitka ksero), materiały do pracy plastycznej: kalka techniczna, tusz w różnych kolorach, patyczek do szaszłyków, cienki pędzelek

Indywidualna próba odczytania hieroglifów

Na zajęcia nauczyciel przygotowuje zestaw pojedynczych hieroglifów, tak by każde dziecko (lub para dzieci) otrzymało jeden znak. Następnie prosi uczniów, by przyjrzeni się obrazkom i spróbowali powiedzieć, czy mogą coś oznaczać, a jeśli tak, to co. Po wysłuchaniu propozycji uczniów nauczyciel opowiada o zastosowaniu pisma obrazkowego, sposobach jego zapisywania i odczytywania.

P1

Wykonanie pracy plastycznej *Brama Marzeń*

Zadaniem uczniów jest wyobrażenie sobie, że przez jeden dzień mogą robić wszystko, co tylko chcą. Za pomocą wymyślonego przez siebie pisma obrazkowego mają napisać o tym opowieść (każdy własną). Potem łączymy wszystkie obrazkowe opowieści w jeden duży plakat prezentujący marzenia wszystkich dzieci z klasy (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 1, s. 7).

Ekspozycja prac

Po wykonaniu prac uczniowie opowiadają o swoich marzeniach zapisanych za pomocą hieroglifów – piktogramów. W zależności od warunków pomieszczenia nauczyciel postanawia, w jaki sposób wyeksponować pracę uczniów.

3 Poznanie techniki rysowania węglem.

Ⓟ V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 2.1; 2.6

Rysowanie martwej natury

Materiały: węgiel rysunkowy, węgiel kamienny, nadpalone patyki, reprodukcje obrazów rysowanych węglem, materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, elementy do ułożenia martwej natury – przedmioty o regularnych kształtach: koszyk, wazon, miska

Rozmowa na temat węgla rysunkowego – jednego z pierwszych materiałów rysunkowych

Nauczyciel pokazuje uczniom dwa rodzaje węgla – węgiel kamienny i węgiel rysunkowy. W miarę możliwości warto zaprezentować dzieciom również kawałki nadpalonych patyków z ogniska czy zwęglonych kawałków drewna kominkowego. Następnie prosimy uczniów, by nazwali te materiały i opowiedzieli, skąd pochodzą, jakie jest ich przeznaczenie. Prosimy też wybranych uczniów, by pozostawili ślady tych materiałów na kartce.

Następnie nauczyciel pokazuje uczniom sposoby posługiwania się węglem – końcówka służy do rysowania kresek, bokiem pokrywamy większe powierzchnie, dodatkowo możemy rozcierać ślady węgla palcem po kartce.

Analiza obrazów rysowanych węglem

P1

Wspólne układanie kompozycji do rysunku, indywidualne wykonanie pracy plastycznej

Nauczyciel wraz z uczniami układa kompozycję z przedmiotów zgromadzonych w sali lekcyjnej (lub przyniesionych). Ważne jest, by przygotowana kompozycja była dobrze widoczna dla wszystkich uczniów. Można wykorzystać krzesło (lub dodatkową ławkę) i przykryć je jednolitym materiałem bez deseni, unikając drapowania, by nie mnożyć uczniom trudności. Zadaniem uczniów jest narysowanie węglem tej kompozycji, z uwzględnieniem zależności – co znajduje się na pierwszym planie (z przodu), co z tyłu, co widać w całości lub częściowo, co jest duże, mniejsze, najmniejsze (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 21).

Ekspozycja prac

4 Analiza obrazów E. Degasa *Tancerki* oraz M. Cassatt *Różowa wstążka*.

Ⓟ V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 1.1d; 2.1; 2.6; 3.2

Wykonanie portretu przy użyciu pastelii

Materiały: reprodukcje obrazów: E. Degasa *Tancerki* oraz M. Cassatt *Różowa wstążka*, materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, pastele suche i olejne, lakier do włosów

Przed tymi zajęciami nauczyciel ustala z uczniami, w jaki sposób pozyskać modela, oraz prosi o przyniesienie na zajęcia elementów garderoby, które mogą uatrakcyjnić wygląd modela (nakrycia głowy, szale, chustki, parasole, okulary itp.). Do roli modela można zaprosić dziecko z innej klasy przebywające w świetlicy lub kogoś z rodziców. Nauczyciel wyznacza ucznia będącego opiekunem zaproszonego gościa i ustala z nim zasady.

Odczytanie informacji dotyczących rysowania pastelami, analiza obrazów

Nauczyciel prezentuje reprodukcje obrazów *Tancerki* i *Różowa wstążka* i zadaje pytania:

- ▶▶ Co jest specjalnego w pastelach? Czym się różnią od innych kredek? Co przypominają prace wykonane pastelami?
- ▶▶ Obejrzyj rysunki wykonane pastelami. Co przedstawiają?
- ▶▶ Na którym z rysunków widoczna jest kreska?
- ▶▶ Czy tancerki narysowano w ten sam sposób?

Dodatkowo rozmawiamy o tytułach tych obrazów i ich autorach.

Nauczyciel prosi o wskazanie na rysunkach miejsc, w których kolory przechodzą jeden w drugi. To elementy twarzy, ciała na jednej i drugiej pracy, a także włosy, sukienki tancerek, sukienka dziewczynki – efekt uzyskany poprzez nakładanie bieli, różu i niebieskiego.

Rysowanie portretu – praca plastyczna

Uczniowie i nauczyciel odpowiednio ustawiają modela, sadzają go na krześle, fotelu itp. Ważne jest, by model miał na sobie dosyć duże, widoczne elementy garderoby. Model może wybrać to, co najbardziej mu się spodoba, ale bez wyraźnych wzorów, ponieważ trudno będzie je zaznaczyć na rysunku, a uczniowie powinni się skupić na samej postaci.

Zanim uczniowie zaczną rysować, nauczyciel powinien się zorientować, jakimi pastelami dysponują – prace wykonane pastelami olejnymi nie wymagają utrwalania lakierem do włosów.

Ekspozycja prac, nadawanie tytułu rysunkom

- ▶▶ Jak nazywamy taki rodzaj przedstawienia osoby na obrazie, rysunku? [\[portret\]](#)
- ▶▶ Jak nazywałby się taki rodzaj obrazu, gdyby na nim znalazł się jego twórca? [\[autoportret\]](#)

Nauczyciel prosi uczniów, by zaproponowali tytuł obrazu. Może on zawierać nazwę elementu garderoby, który został wyeksponowany przez modela.

5

Kontur w dziele plastycznym – malowanie farbami plakatowymi.

© V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 1.1d; 2.2; 2.6; 3.3

Wykonanie kopii wybranego obrazu

Materiały: reprodukcja obrazu Tadeusza Makowskiego *Plaża*, materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, czarny cienkopis, farby plakatowe, pędzel

Rozmowa na temat linii na rysunku i na obrazach

Nauczyciel odwołuje się do zajęć w klasie pierwszej i przypomina, że linia wytycza kształty i dlatego jest podstawą wszelkich działań plastycznych.

Pierwotni malarze, łącząc linię (kontur) i kolor, tworzyli obrazy ludzi, zwierząt i obiektów spotykanych w otaczającej rzeczywistości. Także w epoce starożytnej dostrzeżono, jak wielkie znaczenie ma linia dla twórczości artystycznej – była ona bardzo ważna na przykład dla artystów, którzy ozdabiali sławne wazy greckie. Na wielu antycznych naczyniach widać postacie, zwierzęta, okręty czy budowle wyrysowane niezwykle precyzyjną linią. Linie – układające się w koronkowe wzory roślinne lub geometryczne – wykorzystywano też w zdobieniu fasad budynków, wnętrz i przedmiotów codziennego użytku.

Odczytanie informacji dotyczących konturu, wskazywanie go na obrazach

Omawiamy z dziećmi pojęcie konturu. Prezentujemy i omawiamy reprodukcję obrazu (z dobrze widocznymi konturami), np. obraz Tadeusza Makowskiego *Plaża*.

Wprowadzenie pojęcia kopii

- ▶▶ Co to jest kopia? [\[dokładne odtworzenie oryginału dzieła sztuki\]](#)
- ▶▶ Czy spotkaliście się z tym słowem w innych sytuacjach? [\[np. podczas pracy z komputerem, przy wykonywaniu odbitek ksero\]](#)
- ▶▶ Jakiego rodzaju mogą być kopie? [\[np. kolorowe, czarno-białe, na papierze, na płótnie, w komputerze\]](#)

Wykonanie kopii obrazu Tadeusza Makowskiego *Plaża* – praca plastyczna

Uczniowie dokładnie analizują obraz, zwracając szczególną uwagę na rozmieszczenie elementów oraz proporcje między nimi. Wszystko to jest niezbędne, by dobrze wykonać kontur – przy rysowaniu

cienkopisem wszelkie poprawki są niemożliwe ze względu na dobrze widoczną czarną kreskę, którą trudno zamalować farbami.

Należy również przyjrzeć się kolorystyce – u Makowskiego barwom podstawowym na ubraniach kąpiących się dzieci oraz barwom pochodnym w tle i na pozostałych elementach obrazu.

Ekspozycja prac

Ważne jest takie wyeksponowanie prac, by uczniowie mogli zobaczyć wszystkie kopie wykonane przez koleżanki i kolegów. Można poprosić uczniów, by wyłonili wśród siebie osoby, które najwierniej odtworzyły obrazy Tadeusza Makowskiego – w bardzo zbliżony sposób narysowały konturem postaci, w odpowiednim miejscu na kartce rozmieściły pozostałe elementy, zastosowały barwy najbardziej zbliżone do użytych w oryginałach.

6 Wykonanie pracy plastycznej *Mój spacer*.

Ⓟ V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 2.2; 2.6; 3.3

Malowanie farbą plakatową z zastosowaniem barw kontrastowych

Materiały: reprodukcje obrazów P. Gauguina *Arleżjanki* i J. Mehoffera *Portret żony na żółtym tle*,
materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, ołówek, farby plakatowe, pędzel

P1 Wyjaśnienie pojęcia *kolory kontrastowe*. Analiza obrazów. Poszukiwanie barw kontrastujących

Rozmawiamy z dziećmi o kolorach kontrastowych. Należy się upewnić, czy dobrze rozumiały znaczenie słowa *kontrast*. Następnie prezentujemy reprodukcje obrazów P. Gauguina *Arleżjanki* i J. Mehoffera *Portret żony na żółtym tle* (można je znaleźć w podręczniku *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 82).

Uczniowie wymieniają nazwy kolorów na obu obrazach [biały, białoróżowy, niebieski, żółty, brązowy, czerwony, zielony, granatowy, brązowy, żółtozielony]. Nauczyciel może zapytać dzieci, które z tych kolorów są podstawowe, a które pochodne. [niebieski, żółty i czerwony to kolory podstawowe, pozostałe – pochodne]. Można powiedzieć uczniom, że na obrazie Józefa Mehoffera są barwy, których nie można zaliczyć ani do podstawowych, ani pochodnych – to biel i czerń, czyli kolory neutralne (achromatyczne). Dzieci powinny zauważyć, że ciemna postać kobiety kontrastuje z żółtym tłem obrazu.

P1 Wykonanie pracy plastycznej pt. *Mój spacer* z wykorzystaniem kolorów kontrastowych

Nauczyciel zachęca uczniów do wykorzystania czystych barw podstawowych i pochodnych (czyli bez dodawania koloru czarnego lub białego), które pozwolą uzyskać kontrast barw na obrazie oraz zaznaczyć kształty (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 82).

Ekspozycja prac

Możemy poprosić chętnych uczniów, by wskazali elementy kontrastujące na swoich pracach.

7 Analiza dzieł sztuki.

Ⓟ V 1.1a; 1.1c; 1.1d; 2.2; 2.6; 3.3

Poznanie techniki malowania farbami akwarelowymi

Materiały: reprodukcje obrazów W. Homera *Wyciąganie łódki* i W. Kossaka *Portret Lilki*, różne rodzaje farb, materiały do pracy plastycznej: kartka papieru akwarelowego (po jednej dla każdego ucznia), akwarele, pędzle różnej grubości, zdjęcia własnej miejscowości, kolorowy blok techniczny

Pokaz różnych rodzajów farb

Przed zajęciami nauczyciel może zgromadzić różne rodzaje farb artystycznych, przede wszystkim akwarele, a dodatkowo też farby olejne i akrylowe. Demonstruje je uczniom i informuje o ich możliwościach.

Analiza obrazów

Nauczyciel prezentuje reprodukcje obrazów W. Homera *Wyciąganie łódki* i W. Kossaka *Portret Lilki*. Uczniowie rozmawiają na temat nastroju na tych obrazach. Prawdopodobnie uznają, że na obrazach panuje spokojny nastrój, trochę smutny. Być może jako przyczynę tego wrażenia wskażą kolory: biały, szary, jasnoniebieski, które dodatkowo są bardzo mało intensywne, półprzezroczyste.

Na melancholijny, refleksyjny nastrój obu obrazów wpływa przede wszystkim wąska gama achromatycznych barw wykorzystanych przez artystów: biele, szarości, ale też rozbielone błękity. Dzięki nim obraz Winslowa Homera *Wyciąganie łódki* jest lekki. Mimo ruchu, jaki wykonuje człowiek, na obrazie brak dynamizmu, jest on raczej statyczny – żagle statków są nieruchome, spokojna tafla morza, prawie jednolite jak na krajobraz morski niebo, pasowy układ perspektywiczny. To samo dotyczy *Portretu Lilki* autorstwa Wojciecha Kossaka.

Poznanie techniki malowania akwarelami, wykonanie widoku rodzinnej miejscowości – praca plastyczna

Pomocne będzie wykorzystanie fotografii z rodzinnej miejscowości. Po przystąpieniu uczniów do pracy doradzamy im zaczynać od barw najjaśniejszych i nakładać na kartkę 2–3 warstwy jedna na drugą – ale nie więcej, bo przy użyciu zbyt dużej ilości wody papier może się powyginać. Warto też powiedzieć dzieciom, żeby lekko dotykały pędzlem kartki i nie tarty włosiem o powierzchnię.

Upuszczamy, że akwarela jest techniką nieprzewidywalną dla twórcy. Należy nakładać kolejne plamy barwne i czekać chwilę, by zobaczyć, co się z nimi dzieje na papierze – być może podpowiedzą one dalszy przebieg pracy. Przenikanie się barw, zacieranie konturu, brak wyrazistości, swoista mglistość to najbardziej pożądane efekty w malarstwie akwarelowym.

Ekspozycja prac

Warto wykonać do akwreli dzieci *passe-partout* (czyt. pas partu), czyli kartonową ramkę. Będzie nią kartka z bloku formatu A3, biała bądź kolorowa – w zależności od gamy barwnej zastosowanej przez ucznia.

8–9

Poznanie sposobu ozdabiania ścian budowli.

Ⓟ V 2.2; 2.6; 3.1; VI 2.1; 2.2a

Wykonanie fresku przy użyciu masy solnej i farb

Materiały: reprodukcja fresku Leonarda da Vinci *Ostatnia Wieczerza*, miska, szklanka soli, szklanka mąki, pół szklanki wody (lub gotowa masa solna), watek do ciasta lub szklana butelka bądź stoik, blok techniczny, linijka, farby plakatowe, pędzel

Zajęcia należy podzielić na dwie części. Podczas pierwszej z nich uczniowie będą przygotowywać masę solną i formować kafelek, na którym wykonają fresk. Dlatego na tych zajęciach wykorzystujemy tylko materiały potrzebne do zrobienia masy solnej (wszystkie zapisane powyżej oprócz farb i pędzla). Proponujemy wykonać masę solną w grupach 4-osobowych.

ZAJĘCIA NR 1

Rozmowa na temat techniki wykonywania fresków

Rozmawiamy o tym, gdzie można zobaczyć freski? [\[najczęściej na ścianach kościołów, ratuszy\]](#) i w jaki sposób powstaje fresk? [\[Na ścianę nakłada się świeży tynk, następnie sprawnie i szybko maluje się fresk specjalnymi farbami.\]](#) Zastanawiamy się, co sprawia, że freski mogą przetrwać tysiące lat. [\[Farby głęboko i trwale wnikają w wilgotny tynk i go zabarwiają.\]](#)

Nauczyciel prezentuje reprodukcję fresku Leonarda da Vinci *Ostatnia Wieczerza*.

►► Jaką scenę i postaci przedstawia? [\[Fresk przedstawia Ostatnią Wieczerzę, podczas której Jezus ustanowił sakrament Eucharystii; w scenie bierze udział Jezus i dwunastu apostołów.\]](#)

W czasie odpowiedzi uczniów nauczyciel uzupełnia ich wiadomości.

Przygotowanie masy solnej

Nauczyciel poleca wykonać masę solną, zwracając szczególną uwagę, by masa nie była zbyt miękka ani wilgotna, ponieważ będzie długo schła.

Następnie prosi o wykonanie kafelka (prostokąt na podstawie z bloku technicznego). Tak wykonany kafelek pozostawiamy do wyschnięcia. Nie można podać czasu schnięcia, ponieważ wilgotność powietrza w pomieszczeniach bywa bardzo różna. Wykonanie fresku przypadnie w sezonie grzewczym, zatem można położyć przygotowane kafelki w pobliżu kaloryferów (ale nie w bezpośrednim sąsiedztwie, bo popękają). Na początku można je nakryć papierowym ręcznikiem i systematycznie kontrolować proces wysychania.

ZAJĘCIA NR 2

Wykonanie fresku na kafelku z masy solnej

Po dwóch, trzech dniach na jeszcze wilgotnych kafelkach polecamy uczniom wykonać malowidło przedstawiające ozdobne motywy roślinne. Prosimy, by wykorzystali bogatą gamę barw, najlepiej czystych, odważnie zestawiali kolory i kształty oraz starali się zapętnić całą powierzchnię. Po wykonaniu pracy pozostawiamy kafelki do ponownego wyschnięcia.

Ekspozycja prac

Po wyschnięciu kafelków możemy je wyeksponować na parapecie okiennym, na półkach regałów szkolnych lub przykleić mocnym klejem do drewnianej listewki umieszczanej często na ścianach sal lekcyjnych. Można też włożyć je w foliowe koszulki, każdy kafelek z osobna, i przypiąć do tablicy, najlepiej na jej krawędziach.

10–11

Wykonanie grafiki techniką kolografu

© V 2.2; 2.5; 2.6; 3.1

Materiały: reprodukcja grafiki E. L. Kirchnera *Rybak*, materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, 2 kartki z bloku technicznego, kawałki kartonu i tektury falistej, nożyczki, klej, farby plakatowe, gruby pędzel, tkaniny o wyraźnej strukturze (np. firanki, żakardy)

Zajęcia należy podzielić na dwie części. Podczas pierwszej z nich uczniowie poznają wstępne informacje dotyczące grafiki artystycznej oraz przygotowują matrycę, a w czasie drugiej części wykonują odbitkę.

ZAJĘCIA NR 1

Pracownie artystów

Omawiamy pracownie i narzędzia różnych artystów [[rzeźbiarza](#), [malarza](#), [garncarza](#), [architekta](#), [architekta zieleni](#), [projektanta wnętrza](#), [witrażysty](#)]. Nauczyciel pomaga uczniom nazwać artystów uprawiających różne sztuki plastyczne.

Uczniowie mogą podać pracownie grafika komputerowego, konserwatora zabytków, fotografika, lutnika, złotnika, jubilera, hafciarki. Zapowiadamy, że w tym roku szkolnym poznają pracownie artysty grafika i projektanta mody.

Poznanie wiadomości dotyczących pracy artysty grafika

Nauczyciel opowiada dzieciom, od czego zaczyna swą pracę artysta grafik? [[od wyłobienia rysunku w płycie](#)], z czego może być wykonana płyta [[z drewna](#), [metal](#)]. Nauczyciel może poinformować uczniów, że liczba odbitek nie jest nieskończona, ponieważ matryca ulega zużyciu. Często jednak to sam artysta niszczy matrycę po wykonaniu określonej liczby odbitek. Omawiamy narzędzia pracy artysty grafika.

Nauczyciel prezentuje reprodukcję grafiki E. L. Kirchnera *Rybak*.

►► Przyjrzyjcie się grafice *Rybak* E. L. Kirchnera. Jak sądzicie, które elementy płyty usunął artysta, by uzyskać taką odbitkę? [[Usunął te elementy, które są widoczne jako żółte.](#)]

Odpowiedź na to pytanie może być dla dzieci trudna, dlatego nauczyciel może ją podpowiedzieć uczniom, a następnie wyjaśnić, że jest to przykład grafiki, która wykorzystuje druk wypukły. To, co wystawało ponad płaszczyznę płyty, zostało odbite, a to, co widać jako żółtą płaszczyznę, zostało usunięte, wyżłobione.

Przygotowanie warsztatu pracy. Wykonanie matrycy – praca plastyczna

Uczniowie będą wykonywać grafikę na wybrany przez siebie temat. Warto im powiedzieć, że będą się posługiwać techniką kolografu. Należy ona do najprostszych technik, nie wymaga też prasy, i dlatego jest możliwa do wykonania w warunkach szkolnych.

Ponieważ nie każdy z nauczycieli ma możliwość zakupu farby drukarskiej, dlatego na zajęciach zastosujemy gęstą farbę plakатовą.

Najpierw uczniowie wykonują matrycę, wykorzystując różne rodzaje kartonów, tektury falistej. Na tym etapie pracy należy uprzedzić dzieci, żeby zadbały o podobną wysokość naklejanych na karton elementów. Pozwoli to na wykonanie dobrej odbitki, na której będą widoczne wszystkie elementy kompozycji. Można podpowiedzieć uczniom, by na wybrane elementy wycięte z kartonu, które mają gładką powierzchnię, nakleili np. kawałki firanki o podobnych kształtach (mogą odrysować element na tkaninie, wyciąć go i nakleić na tekturę).

W zależności od czasu, jakim dysponujemy, wycięte elementy kompozycji możemy od razu nakleić na karton lub przechować w koszulce foliowej albo kopercie i przykleić je dopiero na kolejnych zajęciach.

ZAJĘCIA NR 2

Wykonanie odbitki – praca plastyczna – cd.

Kolejne zajęcia rozpoczynamy od naklejenia przygotowanych elementów na karton.

Należy zadbać, by farba plakatowa, którą pokrywamy matrycę, była odpowiednio gęsta (uczniowie nie powinni rozcieńczać jej wodą). Konieczne są też grube pędzle, ponieważ należy w miarę szybko pomalować wystające elementy matrycy, tak aby farba nie wyschła przed odbiciem. Nauczyciel jeszcze raz przypomina uczniom o pokryciu farbą tylko wypukłych elementów pracy, by w przypływie aktywności nie pomalowali całej matrycy.

Następnie na matrycę należy sprawnie i równo nałożyć kartkę z bloku rysunkowego, przykryć dodatkową kartką z bloku technicznego, przycisnąć dłonią i delikatnie pomasować. Można wykorzystać do tego celu wałek do ciasta lub łyżkę, które pozwolą dokładnie odbić wszystkie, nawet drobne elementy umieszczone na matrycy.

Po wykonaniu odbitki zwracamy uwagę uczniów na to, że jest ona lustrzanym odbiciem matrycy.

Ekspozycja prac

Przy eksponowaniu prac graficznych warto pokazać cały proces tworzenia, ponieważ ciekawie wyglądają zestawione ze sobą matryca i odbitka. Można też nad tablicą, na której przypięte są kolografy, rozciągnąć sznurek i na nim w dowolnej kolejności zawiesić za pomocą klamerek wszystkie matryce, tak by na zakończenie zajęć każde dziecko mogło odnaleźć matrycę odpowiednią do swojej odbitki.

Uwaga! Przy okazji tych zajęć warto się wybrać do muzeum drukarstwa.

12 Wykonanie wiszącej ozdoby z wykorzystaniem szablonu

Ⓟ V 2.3; 2.6; VI 2.1; 2.2a

Materiały: materiały do pracy plastycznej: tekturowy pierścień oraz szablony gwiazdek (dla każdego dziecka), srebrny i czerwony papier, skorupki orzecha włoskiego, wstążka ok. 1 m (najlepiej w kolorze czerwonym, złotym lub srebrnym), klej typu Magic, nożyczki

P1

Wykonanie ozdoby świątecznej na podstawie instrukcji (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 1, s. 139)

►► Odczytaj, jakie materiały są potrzebne do wykonania ozdoby, i je przygotuj.

Nauczyciel podpowiada uczniom, że mogą zmienić kolorystykę gwiazdek i odwrócić układ kolorów. Można też zasugerować pokolorowanie pierścienia np. zielonym pastelem lub pomalowanie go farbą plakatową, wtedy jednak pracę tę należy wykonać w pierwszej kolejności. Ważne jest również rozmieszczenie i przyklejenie gwiazdek wraz z tępinkami orzechów w odpowiednich odległościach od siebie. Wianek można ozdabiać jednostronnie lub dwustronnie – warto podpowiedzieć to uczniom przy wykonywaniu 4. punktu instrukcji. Po przyklejeniu gwiazdek prosimy dzieci, by ustaliły, gdzie jest góra, a gdzie dół wianuszka, by w odpowiednich miejscach po przeciwnej stronie umieściły kokardę i zawieszkę z orzeszkami.

Ekspozycja prac

W zależności od tego, jak wianuszki zostały ozdobione, możemy je wyeksponować w różnych miejscach – na drzwiach lub w oknie. Wianki z ozdobami przyklejonymi tylko z jednej strony powiesimy na drzwiach, a jeśli miałyby być widoczne z obu stron – to w oknie.

Uwaga! Prosimy uczniów, by na kolejne zajęcia każdy przyniósł jakieś pudełko. Nauczyciel powinien opisać dzieciom, jakie powinny to być pudełka. Ważne jest, by były one odpowiedniej wielkości – ani zbyt małe (np. pudełka po lekarstwach), ani zbyt duże. Konieczne są też regularne kształty, które pozwolą dokładnie zagiąć papier na krawędziach.

13 Nauka celowego, oszczędnego gospodarowania materiałami plastycznymi.

Ⓟ V 2.3; 2.6; VI 2.1; 2.2a

Ozdabianie prezentów

Materiały: pudełko, arkusz szarego papieru, ozdobny sznurek, rafia lub wstążka, ażurowe serwetki, elementy dekoracyjne (np. skorupki orzecha włoskiego, piórka, szyszki), elementy wycięte za pomocą ozdóbnych dziurkaczy, przezroczysta taśma klejąca, klej, nożyczki karta nr 1

Pakowanie prezentów zgodnie z instrukcją – praca z kartą nr 1

Uczniowie przynoszą na zajęcia pudełka. Jeśli ktoś przyniósł pudełko po butach z przykrywką, niech ją przyklei do części dolnej, aby było ono solidnie zamknięte.

►► Przygotuj materiały zgodnie z zestawieniem w instrukcji.

Następnie polecamy uczniom przeczytanie wszystkich etapów instrukcji. Należy zwrócić uwagę na:

- zalecenie, by najpierw przygotować sobie kilka niedługich kawałków taśmy klejącej, które najlepiej jest przykleić niewielką częścią powierzchni do krawędzi tałki – w czasie pakowania może „zabraknąć rąk” na przykład do przytrzymania papieru czy owinięcia pudełka i jednoczesnego odcinania kawałków taśmy;
- punkty 1A i 1B – nadmiar papieru należy obciąć z każdej strony po linii prostej, tak by później nie pokazała się krzywo przycięta krawędź papieru;
- punkty 2A i 2B – warto zaproponować uczniom, żeby wzajemnie sobie pomogli podczas przyklejania pierwszej krawędzi papieru do pudełka – jedna osoba przytrzymuje papier owijający pudełko, a druga taśmą klejącą mocuje go do ścianek;
- 3A, B, C, D – papier wystający poza pudełko nie powinien być zbyt długi (można go jeszcze obciąć), bo inaczej zagięcia nie będą równe; zaginane krawędzie papieru powinny być dokładnie dociśnięte i „sprasowane”, by gładko przylegały do powierzchni pudełka.

Dzieci pakują prezenty, w miarę potrzeby pomagając sobie nawzajem. Warto poświęcić czas, by nauczyć dzieci tej umiejętności, ponieważ obecnie jest ona coraz rzadsza. Być może niektóre czynności trzeba będzie poprawić lub powtórzyć, korzystając z nowego kawałka papieru.

Ozdabianie i dekorowanie zapakowanych prezentów zgodnie z instrukcją – praca z kartą nr 1

Kiedy pudełka są zapakowane, uczniowie przewiązują je dekoracyjnym sznurkiem lub wstążką i przystępują do ich ozdabiania. Czytają instrukcję, zwracając uwagę na: punkt 4 – kokardkę można za-

wiązać nieco z boku, by zostawić więcej miejsca na ozdoby; przed zawiązaniem kokardki dobrze jest skorzystać z pomocy drugiej osoby, która przytrzyma wstążkę, co ułatwi wykonanie supełka;

punkt 5 – ozdabianie pudełka zależy od inwencji uczniów; podpowiadamy tylko, by ozdoba była delikatna i proporcjonalna do wielkości pudełka; jeśli ażurowa serwetka jest za duża, można ją złożyć na pół (równo lub nie) bądź na cztery części, rozchylając poszczególne warstwy; na serwetkę można nakleić drobne ozdobne elementy – piórka, guziczki, cekiny, peretki, połówkę łupiny orzecha włoskiego lub papierowe elementy wycięte ozdobnym dziurkaczem.

Dzieci zauważą, że starannie zapakowany podarunek, nawet w szary papier pakunkowy, może wyglądać estetycznie. Przewiązany wstążką i dodatkowo ozdobiony jest niepowtarzalny i tym bardziej uczeszy obdarowanego.

14–15

■ Omówienie funkcji wybranych materiałów graficznych.

■ Wykonanie plakatu informującego o spotkaniu z wybranym pisarzem dla dzieci

Ⓟ V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 2.3; 2.6; 3.1; 3.3

Materiały: przykłady grafiki użytkowej: plakaty, prospekty, foldery, etykiety, wizytówki, ulotki reklamowe, bilety, banknoty, znaczki, okładki książek, gazety itp., materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, pół arkusza szarego papieru, papier kolorowy, czasopisma, farby plakatowe, gruby pędzel, kredki, pisaki, nożyczki, klej

Nauczyciel przygotowuje na zajęcia różnorodne materiały będące przykładami grafiki użytkowej, np. plakaty, prospekty, foldery, etykiety, wizytówki, ulotki reklamowe, bilety, banknoty, znaczki, okładki książek, kolorowe czasopisma i gazety. Dobrze byłoby zgromadzić je w takiej ilości, by każdy z uczniów mógł wybrać jeden dla siebie.

Zajęcia należy podzielić na dwie części. Podczas pierwszej z nich uczniowie poznają informacje dotyczące grafiki użytkowej oraz przygotowują w grupach projekt plakatu, a w czasie drugiej części wykonują plakat.

ZAJĘCIA NR 1

■ Rozmowa na temat przykładów grafiki użytkowej

Nauczyciel prezentuje uczniom przykłady grafiki użytkowej. Poleca wybór jednego z materiałów.

- ▶▶ Nazwij to, co wybrałeś. [ulotka reklamowa, plakat, bilet itp.]
- ▶▶ Jaką pełni funkcję? [informuje, reklamuje]
- ▶▶ O czym informuje, do czego służy? [o produkcie, wartości, spotkaniu, zawartości itp.]
- ▶▶ Jaki ma wygląd? [jest kolorowa, estetycznie wykonana itp.]
- ▶▶ Gdzie można ją zobaczyć? [na ulicy, w bibliotece, w sklepie, w portfolio itp.]
- ▶▶ Wybierz jeden z plakatów i postaraj się go dokładnie opisać.

Nauczyciel kieruje do uczniów pytania naprowadzające, zwracając uwagę na charakter rysunku na plakacie, symbolikę, proporcje, ciekawe połączenia. Zwraca uwagę na artyzm, sprawność rysunku, zestawienia kolorystyczne, dominację grafiki nad napisami. Informuje, że zróżnicowane liternictwo (krój czcionki, czyli font) zostało pomysłowo wkomponowane w rysunek.

P2

■ Wykonanie projektu plakatu – praca w grupach – praca plastyczna

Uczniowie pracują w grupach 3-4 osobowych. Ich zadaniem jest wyobrazić sobie, że organizują spotkanie z autorem książek dla dzieci i przygotować plakat informujący o tym wydarzeniu. Najpierw powinni ustalić w grupie imię i nazwisko autora, z którym chcieliby zorganizować spotkanie. Nauczyciel podpowiada uczniom, że mogą wybrać nazwiska autorów książek, które wspólnie poznali na zajęciach, których treść ich zainteresowała, a także tych, które odkryli indywidualnie. Ważne jest, by uczniowie znali postacie z książek wybranego przez siebie pisarza. Można w trakcie tych zajęć

zorganizować z uczniami krótką wizytę w szkolnej bibliotece, by poszukać książek, pooglądać ilustracje, wyłonić bohaterów i dowiedzieć się więcej o twórczości wybranych pisarzy (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 2*, s. 63).

ZAJĘCIA NR 2

Wykonanie plakatu – praca grupowa – praca plastyczna (cd.)

Uczniowie ponownie pracują w grupach (zgodnie z wcześniejszym podziałem), wykonują plakat na arkuszu szarego papieru według projektu z poprzednich zajęć.

Należy się zorientować, czy elementy na plakacie nie będą zbyt małe. Nauczyciel powinien zasugerować uczniom, że niektóre elementy plakatu można narysować na osobnej kartce, wyciąć i umieścić na dużym arkuszu. Jedna z osób w grupie może się zająć wyłącznie liternictwem i przygotować litery np. z kolorowego papieru, a następnie rozmieścić je na plakacie. Można też wykorzystać różnego rodzaju czasopisma i wyciąć z nich potrzebne zdjęcia. Należy przypomnieć dzieciom o umieszczeniu na plakacie wszystkich niezbędnych informacji.

16 Wykonanie projektu dowolnego przedmiotu

© V 2.1

Materiały: czasopisma dotyczące wystroju wnętrz; zdjęcia, reklamy przedstawiające przedmioty codziennego użytku, kilka przedmiotów użytkowych, np. parasol, abażur, poszewka na poduszkę, koc, materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, ołówek, kredki, pisaki

Rozmowa na temat ulubionych przedmiotów użytkowych

Nauczyciel poleca uczniom, by wybrali jedno z czasopism i wskazali w nim przedmiot, który się im podoba, a następnie uzasadnili swój wybór. Jeśli nie ma możliwości zgromadzenia w klasie tego rodzaju czasopism, nauczyciel może zapytać o ich domowe sprzęty, przedmioty, które są przez dzieci szczególnie ulubione. Uczniowie wymieniają nazwy przedmiotów, omawiają ich zalety, wygląd, starają się uzasadnić, dlaczego coś im się podoba, mogą zasugerować, do czego te rzeczy by wykorzystali (lub przytoczyć okoliczności, w jakich pojawiły się w ich domach).

- ▶▶ Co wpływa na wybór przedmiotu, który chcemy kupić, np. krzesła?
- ▶▶ W jaki sposób dokonujemy zakupu?

Do czego można tego użyć? – zabawa w grupach

Nauczyciel demonstruje uczniom przedmioty typu: parasol, abażur, poszewka na poduszkę, koc, kubek. Prosi uczniów, żeby wybrali jeden z przedmiotów i zastanowili się, jak zmienić jego przeznaczenie, do czego innego jeszcze może on służyć.

Rozmowa o tym, czym się zajmuje projektant przedmiotów użytkowych

Nauczyciel opowiada uczniom, że projektowanie przedmiotu, np. wazonu, krzesła, butów, kasku, zaczyna się od powstania projektu – szkicu. Autor projektuje przedmiot z myślą o tym, że będzie on produkowany w wielu egzemplarzach i posłuży dużej grupie osób. Projektant musi zadbać o kształt, fason, kolor, fakturę przedmiotu i postarać się, by po wyprodukowaniu był on dla człowieka nie tylko użyteczny i wygodny, ale także bezpieczny – dlatego powinien być wykonany z dobrych, trwałych i zdrowych materiałów. Następnie nauczyciel objaśnia pojęcie wzornictwa przemysłowego.

P2

Wykonanie projektu wybranego przedmiotu – praca plastyczna

Nauczyciel przypomina o odpowiednim rozmieszczeniu rysunku na kartce i jego odpowiedniej wielkości, by wszystkie ważne szczegóły były czytelne. Przypominamy również o tym, że przedmiot powinien przyciągnąć uwagę klienta (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 2*, s. 37).

Ekspozycja prac

Po wykonaniu pracy należy dać uczniom możliwość jej omówienia, przedstawienia koleżankom i kolegom szczegółów.

Materiały: dwa arkusze papieru; wycinek z czasopisma z modą; materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, kawałki różnych tkanin, koronki, ozdobne sznurki, wstążki, guziki, cekiny, nożyczki, klej, ołówek, kredki, pisaki

Przy realizacji tego tematu zaplanowano zajęcia w dwóch częściach, ponieważ uczniowie będą mieli wiele czasochłonnnych zadań. Przed pierwszymi zajęciami nauczyciel poleca uczniom, by przynieśli z domu wycinki z dowolnego czasopisma prezentującego modę, na których są umieszczone zdjęcia modela lub modelki w stroju, który im się podoba.

ZAJĘCIA NR 1

Ustalanie znaczenia słów: *moda*, *gust*

Nauczyciel przygotowuje na zajęcia dwa arkusze papieru, na pierwszym jest zapisane słowo *moda*, a na drugim – *gust*. Poleca uczniom, by podchodzili do arkuszy, które są przyklejone do tablicy lub umieszczone w wybranym miejscu sali, i pisali, co im się kojarzy z zapisanymi słowami.

►► Odczytaj zapisane na arkuszu skojarzenia ze słowem *moda*. [np. ubranie, fryzura, makijaż, muzyka, buty, pokaz, modelka]

►► Odczytaj zapisane na arkuszu skojarzenia ze słowem *gust*. [np. elegancja, upodobanie, klasa, smak, piękno, wycucie koloru, prostota, umiar, estetyka, dobry/zły]

Rozmowa z elementami dyskusji na temat modnego i/lub gustownego ubioru

Nauczyciel inspirowe rozmowę, zadając pytania typu: Co oznacza powiedzenie *mieć dobry gust*? Czy *ubierać się gustownie* znaczy to samo co *ubierać się modnie*? Co powinno być ważniejsze? Kto powinien ubierać się gustownie? Kto może ubierać się modnie?

To dobra okazja, by powiedzieć dzieciom, że *gustownie* w ich wieku oznacza przede wszystkim czysto, schludnie, z dbałością o estetykę. Należy zwrócić uwagę na fakt, że nie jesteśmy w stanie i chyba nie ma takiej potrzeby, by podążać za modą, ale powinniśmy się nauczyć ubierać stosownie do okoliczności i zadbać o to, by zawsze mieć w swojej szafie ubrania, które są odpowiednie na uroczystości szkolne, do teatru czy na przyjęcie urodzinowe. Wnioskiem płynącym z zajęć powinno być stwierdzenie, że każdy z nas może ubierać się gustownie i że jest to dużo ważniejsze i bardziej pożądane niż ubieranie się modnie.

Prezentowanie przykładów modnych ubrań na zdjęciach wyciętych z czasopism

Chętne osoby prezentują wycinki z czasopism modowych ze strojem, który im się spodobał. Uczniowie dokonują krótkich prezentacji, a nauczyciel pomaga, zwracając uwagę na zestawienia kolorystyczne stroju, układ części, z których się składa, ciekawe rozwiązania, elementy ozdobne podkreślające charakter ubioru.

Omówienie zasad pracy projektanta mody

Uczniowie rozmawiają o pracy projektanta mody.

►► O czym decydują projektanci mody? [o tym, co będzie modne w danym sezonie, co jest modne dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych, dla kobiet czy mężczyzn, jaki zestaw kolorów będzie dominował, co będzie modne w danej porze roku]

►► Gdzie projektant może zaprezentować swoje nowe kolekcje? [na pokazach mody]

►► Jak myślisz, od czego projektant zaczyna pracę nad tworzeniem nowego stroju? [od pomysłu, szkicu, rysunku]

►► Jakie cechy i umiejętności powinien posiadać projektant mody? [mieć dużą wyobraźnię, dobry gust, dobrze rysować, umieć szyć, znać różne rodzaje materiałów i tkanin, mieć wycucie koloru, nie bać się nowości, oryginalności]

►► Czym powinien się szczególnie interesować? [powinien śledzić nowoczesne style w modzie, uczestniczyć w pokazach mody innych twórców]

Dodatkowo nauczyciel może przybliżyć uczniom pracę projektanta, przedstawiając kolejne etapy powstawania stroju.

Ustalanie sytuacji, w których jest wymagany odpowiedni strój

P2

Wykonanie projektu stroju na pokaz mody – praca plastyczna

Nauczyciel prosi uczniów, by przed przystąpieniem do pracy zastanowili się, jaki rodzaj ubrania zaprojektują, na jaką okoliczność, dla kogo będzie ono przeznaczone (dla jakiej grupy wiekowej) itp. Uczniowie na kartce z bloku rysunkowego szkicują postać i elementy ubioru (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 2, s. 31).

ZAJĘCIA NR 2

Wykonanie projektu stroju na pokaz mody – praca plastyczna (cd.)

Zajęcia rozpoczynamy od przygotowania przez uczniów warsztatu pracy i zgromadzenia wszystkich potrzebnych materiałów. Uczniowie kontynuują pracę nad projektem ubrania.

Prezentacja wykonanych prac

Uczniowie prezentują swoje prace, opisując charakter stroju, okoliczność, na którą został przygotowany itp. Jeśli pozostanie trochę czasu, można na zajęciach przeprowadzić zabawę w pokaz mody. Dzieci lubią się przebierać, dlatego można im zaproponować, by każde z nich w domu przygotowało kreację, którą zaprezentuje w klasie.

19–20

Poznanie pojęcia *faktura*

© V 2.3; 2.6; VI 2.1; 2.2a

Stworzenie portretu zwierzątka – nadanie powierzchni pracy faktury z wykorzystaniem różnych materiałów

Materiały: reprodukcje obrazów V. van Gogha *Stogi siana w Prowansji* i F. Auerbacha *Głowa Gerdy Boehm*, materiały o różnych fakturach, np. kawałek kory drzewa, papier ścierny, różne tkaniny (np. jedwab, wełna, dżins, płótno, szyfon, flausz, flanela, sztruks), przedmioty o zróżnicowanej fakturze, sypane materiały (np. cukier, ryż, sól, ziarna grochu, słonecznika, drobny makaron), materiały do pracy plastycznej: blok techniczny, plastelina, patyczek do szaszłyków, widelec

ZAJĘCIA NR 1

Prezentowanie materiałów o zróżnicowanych fakturach. Poznanie pojęcia *faktura*

Nauczyciel przygotowuje na zajęcia przedmioty i tkaniny o zróżnicowanej fakturze, kawałki tektury o powierzchni pokrytej plasteliną, w którą wciśnięto różne sypane materiały, np. sól, cukier, piasek, ryż, kaszę itp. Prosi uczniów, by każdy wybrał po jednym przykładowym materiale.

►► Jakimi wyrazami określisz powierzchnię materiału, który wybrałeś? [szorstka, gładka, chropowata, matowa, błyszcząca, jednolita]

►► Co wpłynęło na to, jaka jest powierzchnia wybranego przedmiotu (tkaniny)? [materiał, z którego jest wykonany; splot tkaniny; rodzaj surowców użytych do jego wyrobu]

►► W jaki sposób można poznać cechy powierzchni? [patrząc i dotykając]

►► W jaki sposób można uzyskać zróżnicowaną fakturę obrazu? [przez nakładanie grubej warstwy farby, wcieranie w farbę różnych materiałów sypanych, przyklejanie kawałków tkanin, sznurka, materiałów naturalnych]

►► Jeśli artysta na powierzchnię swojego dzieła ponakleja kawałki materiału, wycinki z gazet, domaluje kształty itp., to jak będzie się nazywała technika plastyczna, którą wykorzysta do stworzenia obrazu? [kolaż]

Prezentacja reprodukcji obrazów V. van Gogha *Stogi siana w Prowansji* i F. Auerbacha *Głowa Gerdy Boehm*

- ▶▶ W jakim celu artyści zastosowali mocno zaznaczoną fakturę?
- ▶▶ Nazwij emocje, które towarzyszą ci w czasie oglądania obrazów, i inne określenia, jakie ci się z tymi dziełami kojarzą.

Przygotowanie szkicu portretu zwierzątka – praca plastyczna

Na tych zajęciach uczniowie wykonują tylko szkic. Zamiast kartki z bloku rysunkowego lepiej wykorzystać tekturkę, karton lub kartkę z bloku technicznego.

Nauczyciel prosi uczniów, by najpierw zastanowili się, co zamierzają umieścić na przygotowanej kartce: jakie mają być proporcje między postacią zwierzątka a tłem i co tło będzie przedstawiało (może być jednolite). Po ustaleniu tych szczegółów przypomina, by dzieci dobrze rozplanowały postać zwierzątka na stronie i zachowały odpowiednie proporcje przy szkicowaniu.

ZAJĘCIA NR 2

Przygotowanie portretu zwierzątka – praca plastyczna (cd.)

Uczniowie wypełniają plasteliną kontury naszkicowanego wcześniej zwierzątka oraz tło. Na kartkę nakładamy plastelinę i ją rozcieramy lub przyklejamy kawałki plasteliny i łączymy z kolejnymi. Należy jednak pamiętać, że w zbyt cienką warstwę plasteliny nie będziemy mogli wetrzeć dużych elementów sypkich, np. grochu. Na cienkich powierzchniach stworzymy fakturę, wykonując relief widelcem, nakłuwając patyczkami itp.

Ekspozycja prac

Warto poprosić dzieci, by przy eksponowaniu prac powiedziały, jakie zwierzątko przedstawiły. Zachęcamy do nadania tytułu pracy lub imienia zwierzątka.

21–22

Wykonanie kartki techniką wycinanki i wydzieranki. © V 2.3; 2.7; VI 2.1; 2.2a

Wypisywanie życzeń, adresowanie kartki

- Materiały: kartonik z bloku technicznego wielkości kartki pocztowej, ołówki, kredki, pisaki, papier kolorowy, klej, nożyczki karta nr 2

Zajęcia należy zrealizować w ciągu dwóch godzin lekcyjnych. Przed zajęciami prosimy uczniów, by zastanowili się, komu chcą wysłać kartkę świąteczną, i prosimy, by dowiedzieli się o adres tej osoby.

Odczytanie wiersza Marcina Przewoźniaka *Wielkanoc*

Na tym stole wielkanocnym,
gdy z dorosłych nikt nie patrzy,
bazie w krąg rozkłada Wiosna
i zaczyna swój teatrzyk.
W berka bawią się pisanki
po talerzach się ślizgając.

A z cukrowym zaś barankiem
z czekolady tańczy zając.
A ten żółty kurczak z waty,
który łapki ma z zapatek
wylał całą wodę z kwiatów
piszcząc: „Lany poniedziałek!”

- ▶▶ Jakie typowo wielkanocne rewizyty są wymienione w wierszu? [[bazie](#), [pisanki](#), [cukrowy baranek](#), [czekoladowy zając](#), [kurczak z waty](#)]
- ▶▶ Jaką inną nazwę ma wielkanocny lany poniedziałek? [[śmigus-dyngus](#)]
- ▶▶ Przypomnij inne zwyczaje związane ze Świątami Wielkanocnymi. [[święcenie pokarmów](#), [malowanie jajek](#), [wysyłanie pocztówek z życzeniami](#)]

Przygotowanie pracy plastycznej – praca z kartą nr 2

- ▶▶ Przygotuj materiały potrzebne do wykonania kartki świątecznej.

Przed przystąpieniem do pracy prosimy uczniów, by wybrali, w jaki sposób ustawią kartkę – poziomo czy pionowo, oraz by dobrze rozplanowali wzór jajka. Najpierw należy wykonać lekki szkic ołówkiem, a później wyciąć drobne elementy ozdobne i przykleić je na kartkę. W zależności od pomysłu uczniowie mogą umieścić jajko na trawie, w koszyczku, na talerzu itp. Warto poprosić uczniów, by elementy na jajku były drobne, ciekawe, zróżnicowane kolorystycznie. Po naklejeniu barwnych ozdób dzieci mogą dokończyć pracę kredkami.

■ Układanie i pisanie życzeń świątecznych na kartce

Na drugiej stronie ozdobionej kartki uczniowie powinni wpisać życzenia. Można je wspólnie zredagować i zapisać na tablicy, a uczniowie starannie przepisać. Można też zaproponować dzieciom, aby najpierw napisały samodzielnie życzenia na brudno, a następnie bezbłędnie i kaligraficznie przepisały je na kartkę świąteczną.

■ Adresowanie kartki świątecznej

Na koniec uczniowie samodzielnie adresują kartki i zabierają do domu, aby wystuć do wybranej osoby. Warto przypomnieć o naklejeniu znaczka.

23 ■ Wykonanie farbami akwarelowymi pracy plastycznej

■ Kolorowa wiosna

Ⓟ V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 2.2; 2.6; 3.1; 3.3

Materiały: reprodukcje obrazu Williama Turnera *Szare morze* oraz obrazu Charlesa Demutha *Ciemnoskóra tancerka*, materiały do pracy plastycznej: kartka papieru akwarelowego (po jednej dla ucznia), farby akwarelowe, pędzle różnej grubości, czarny pastel

■ Przypomnienie wiadomości związanych z akwarelą

- ▶▶ Przypomnij, jakie efekty można uzyskać, malując akwarelami. [[rozmycie kolorów na kartce, wzajemne przenikanie się barw, lekkość](#)]
- ▶▶ Jakiego rodzaju obrazy są najczęściej malowane przy użyciu akwareli? [[pejzaże, portrety](#)]

■ Poznanie nowej techniki malowania akwarelą – „mokre w mokrym”. Analiza obrazu Williama Turnera *Szare morze* oraz obrazu Charlesa Demutha *Ciemnoskóra tancerka*

Nauczyciel opowiada o malowaniu akwarelą na wilgotnej kartce. „Mokre w mokrym” jest dla dzieci trudniejszą techniką, ale wykorzystanie kartki papieru akwarelowego pozwoli im na uzyskanie lepszych efektów. Wyeliminuje też sytuację, w której dzieci, nakładając kolejne warstwy farby na zwilżoną kartkę z bloku rysunkowego, zwykle ją przedzierają.

W dalszej kolejności analizujemy obrazy.

- ▶▶ Jakie sceny przedstawione są na obrazach? [[pierwszy przedstawia pejzaż morski, a drugi tancerkę na tle zespołu muzycznego](#)]
- ▶▶ Co lub kogo można dostrzec na obrazach? [[brzeg morski i morze, statek, tancerkę i mężczyzn grających na instrumentach, ozdobne elementy sceny](#)]
- ▶▶ Czy łatwo jest rozpoznać kształty postaci i innych przedstawionych elementów? [[na pierwszym obrazie nie jest łatwo, na drugim dużo łatwiej](#)]

Nauczyciel może zwrócić uwagę uczniom, że szczególnie w obrazie Turnera wszystkie przedstawione elementy dzieła są niewyraźne, rozmazane, pozbawione konturów i dlatego gdyby nie podany tytuł dzieła, trudno by było rozpoznać, co przedstawia.

- ▶▶ Jaki inny tytuł można by było nadać obrazowi *Szare morze*? [[np. Zima, Pustynny krajobraz](#)]

■ Malowanie pracy zatytułowanej *Kolorowa wiosna* techniką „mokre w mokrym” – praca plastyczna

Nauczyciel podpowiada, że plamy barwne powinny być nakładane w taki sposób, by miały między sobą odrobinę wolnej przestrzeni, która wypełni się po pewnym czasie, kiedy plamy zaczną wnikać w powierzchnię kartki.

Po zakończeniu malowania i wyschnięciu pracy uczniowie przypatrują się plomom barwnym i zastanawiają, czy nie wytapiają się z nich kształty, które należałoby podkreślić. Można to zrobić czarnym pastelem – delikatnie zaznaczyć kreską, wydobywając kształt.

24–25

Poznanie sposobu tworzenia mozaiki.

Ⓟ V 2.1; 2.3; 2.6; VI 2.1; 2.2a

Wykonanie projektu z kolorowego papieru

 Materiały: fotografie różnych mozaik, materiały do pracy plastycznej: blok techniczny, papier kolorowy, klej, ołówek, linijka

Ze względu na pracochłonność wykonania mozaiki zaplanowano realizację tego tematu w ciągu dwóch godzin lekcyjnych. O podziale zadecyduje nauczyciel.

Omówienie informacji dotyczących mozaiki

Nauczyciel opowiada uczniom, co to są mozaiki i gdzie się je stosuje. Można porozmawiać z uczniami o tym, czym się różni mozaika od fresku. [\[Fresk jest techniką malarską, którą wykonywano na ścianach i sklepieniach, a mozaika jest techniką dekoracyjną i można ją zobaczyć na ścianach, ale też na posadzkach.\]](#) Nauczyciel prezentuje przygotowane wcześniej fotografie mozaik.

Organizacja warsztatu pracy, wykonanie mozaiki – praca plastyczna

Przed przystąpieniem do pracy należy polecić uczniom, by zastanowili się, co ma przedstawiać ich mozaika, aby ozdobiła szkolną toaletę. Można podpowiedzieć, że w takim miejscu najlepiej będą wyglądały motywy geometryczne lub związane z wodą – krajobrazy morskie, przedstawienia zwierząt i roślin.

Po ustaleniu tematu uczniowie wykonują na kartce szkic. Najlepiej, jeśli zapiszą na nim, jakich kolorów użyją do wypełnienia poszczególnych części rysunku. Następnie przygotowują kwadraciki z kolorowego papieru. Ważne jest, by dzieci po przygotowaniu kwadracików jednego koloru od razu przykleiły je do wybranej powierzchni kartki, inaczej małe elementy mogą się pogubić. W ten sposób wypełniają całą mozaikę.

26–27

Wykonanie podkładek pod filiżankę

Ⓟ V 2.3; 2.6; VI 2.1; 2.2a

 Materiały: kwadratowe kartoniki: zielony, niebieski, pomarańczowy, żółty (z zaznaczonymi liniami do nacinania, najlepiej wykonanymi jako praca domowa z pomocą rodziców), nożyczki, szeroka przezroczysta taśma klejąca

Przewidujemy podzielenie zajęć na dwie części – na każdej zostanie wykonana jedna podkładka pod filiżankę. Wykonane podkładki mają być prezentem dla mamy i taty z okazji ich święta.

ZAJĘCIA NR 1

P2

Odczytanie instrukcji i wykonanie podkładki (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 2, s. 130)

►► Przygotuj materiały zgodnie z zestawieniem zamieszczonym w instrukcji.

Uczniowie wyciągają kartoniki z zaznaczonymi w domu liniami cięcia i wymieniają ich kolory. [\[zielony, niebieski, żółty, pomarańczowy\]](#)

Przed przystąpieniem do pracy ustalamy, jaki zestaw kolorystyczny kartoników będzie potrzebny do wykonania pierwszej podkładki, by nie ciąć wszystkich paseczków. [\[np. niebieski, żółty i/lub pomarańczowy\]](#)

Uczniowie czytają wszystkie etapy instrukcji. Następnie wykonują pierwszą podkładkę. Podczas przeplatania prosimy uczniów o delikatne i staranne wykonywanie tej czynności, tak aby nie okazało

się, że przeplatają raz pod jednym, a innym razem pod dwoma paseczkami. Pokazujemy dzieciom, w jaki sposób przepleciony pasek przesuwamy w górę.

Przy oklejaniu całej powierzchni najlepiej pracować parami. Jeden z uczniów może przytrzymać za-pleciony kartonik, a drugi dokładnie przyłożyć taśmę i ją przykleić, tak by nie pomarszczyła się i nie zawinęła. Najtrudniej jest przykleić pierwszy pasek taśmy, dlatego warto pracować wtedy w dwójkę. Kształt podkładki może być dowolny; w instrukcji zaproponowaliśmy proste kształty, ponieważ te bardziej skomplikowane są trudniejsze do wycięcia. Można też pozostawić pierwszą podkładkę w prostokątnym kształcie. Jeśli uczniowie wykonają podkładki w kształtach zaproponowanych w instrukcji, należy zwrócić im uwagę, by po wycięciu i odwróceniu podkładki przyjrzeni się, czy na krawędziach nie odstają zbyt długie końcówki pasków. Jeśli tak, należy je delikatnie podkleić przy użyciu niewielkiej ilości kleju do papieru.

ZAJĘCIA NR 2

Wykonujemy drugą podkładkę pod filiżankę, wykorzystując zielony kartonik i wycięte paski żółte i pomarańczowe, które zostały z poprzednich zajęć.

28 ■ Nadawanie tytułów dziełom Henriego Matisse’a. © V 1.1a; 1.1b; 1.1c; 2.3; 2.6; 3.1 ■ Wykonanie kompozycji z kolorowego papieru

■ Materiały: reprodukcje obrazów Henriego Matisse’a *Smutek króla* oraz *Kreolska tancerka*, materiały do pracy plastycznej: blok rysunkowy, papier kolorowy, klej, nożyczki

■ Analiza kompozycji Henriego Matisse’a *Smutek króla* oraz *Kreolska tancerka*

Najpierw warto zwrócić uwagę uczniów na autora obu obrazów oraz ich tytuły. Być może trzeba będzie przypomnieć prawidłową wymowę jego imienia i nazwiska.

Następnie uczniowie starają się opowiedzieć o elementach zawartych w obu kompozycjach, a nauczyciel uzupełnia ich wypowiedzi. Ważne, aby dzieci dostrzegły, że odważne zestawienia barwne i niezwykle wzory to dwa wyróżniające elementy prac Henriego Matisse’a, natomiast tytuły dzieł są niekiedy bardzo trudne do uzasadnienia. Podawane przez uczniów nowe propozycje tytułów mogą być bardzo ciekawymi interpretacjami kompozycji francuskiego artysty.

■ Wykonanie kolorowych kompozycji – wycinanek

Proponujemy uczniom, by dokładnie przyjrzeni się kolorom w ich zeszytach z kolorowym papierem: różne barwy, ich intensywność, połysk mogą być pretekstem do wymiany kolorowych kartek między uczniami.

Następnie nauczyciel prosi uczniów, by nie zastanawiając się zbyt długo, dali się ponieść fantazji i wycięli różne kształty z kolorowego papieru. Po wycięciu prosimy uczniów, by przyjrzeni się wszystkim elementom i spróbowali z nich stworzyć kompozycję na kartce z bloku rysunkowego. Po wykonaniu tej części pracy należy wyciąć dodatkowe elementy, które wypełnią całą powierzchnię kartki, a następnie przykleić wszystko, tworząc własną kompozycję.

■ Nadawanie tytułów wycinankom, ekspozycja prac

Po wykonaniu kompozycji prosimy uczniów, by każdy zastanowił się nad tytułem swojej pracy – zapisany na małej kartce zostanie pod nią umieszczony.

Warto wyeksponować wycinanki na dużych arkuszach szarego papieru pakowego lub innym neutralnym tle.

Poznanie wybranych budowli europejskich i ich umiejscowienie na mapie.

© V 2.1; 2.3; 2.6

Wykonanie przewodnika turystycznego

Materiały: fotografie: mostu Karola w Pradze, pałacu Westminsterskiego w Londynie, katedry Norte Dame w Paryżu, wieży Eiffla w Paryżu, Partenonu w Atenach, Koloseum w Rzymie, kościoła Sagrada Familia w Barcelonie, albumy i przewodniki przedstawiające wybrane budowle architektury europejskiej, mapa polityczna Europy, materiały do pracy plastycznej: blok techniczny, ołówek, kredki, klej, nożyczki, prospekty reklamowe miejscowości, zdjęcia, mapy, wycinki z czasopism itp.

Przed zajęciami nauczyciel gromadzi albumy, zdjęcia, foldery przedstawiające wybrane przykłady budowli europejskich (nie powinno ich być zbyt dużo) lub przygotowuje zdjęciową prezentację.

ZAJĘCIA NR 1

Prezentacja przykładów słynnych budowli architektury europejskiej

Nauczyciel eksponuje przygotowane wcześniej zdjęcia budowli europejskich i pyta, czy któreś z dzieci widziało w czasie podróży (lub np. w telewizji) którąś z omawianych budowli. Prosi uczniów, którzy się zgłoszą, by opowiedzieli o swoich wrażeniach, spostrzeżeniach.

Zapoznanie się z wybranymi przykładami budowli architektury europejskiej

Nauczyciel odwołuje się do wiedzy uczniów na temat architektury i zawodu architekta.

►► Z czym kojarzy ci się pojęcie *architektura*? [[z projektowaniem](#), [z budowlami](#)]

Nauczyciel podsumowuje odpowiedzi uczniów i przypomina, że architektura to sztuka projektowania budowli, zaś sztuka ich wznoszenia to budownictwo.

►► Co się zmieniło w architekturze na przestrzeni wieków? [[sposób projektowania](#), [używane materiały](#), [styl itp.](#)]

Nauczyciel eksponuje w klasie mapę polityczną Europy. Po omówieniu każdej budowli poleca uczniom, by wskazali na niej miasto, w którym ona się znajduje.

ZAJĘCIA NR 2

Wykonanie pracy plastycznej – przewodnik turystyczny

Nauczyciel przeprowadza rozmowę z uczniami na temat miejscowości, którą zamieszkują dzieci. Zastanawiają się, z czego słynie, co mogłoby przyciągnąć turystów.

Następnie uczniowie dobierają się w pary i ustalają sposób wykonania folderu. Powinniśmy zasugerować, by najpierw przejrzeć zgromadzone materiały i zastanowili się, które informacje dotyczące miejscowości chcieliby umieścić w folderze. Można podsunąć uczniom pomysł, by wybrali jeden temat, np. trasy rowerowe szlakami muzeów i zabytków, miejsca ciekawe pod względem przyrodniczym itp. W mniejszych miejscowościach uczniowie będą zmuszeni ująć w folderze wszystko to, co może przyciągnąć do odwiedzenia ich okolicy lub regionu. Alternatywą jest stworzenie folderu o jakimś dużym mieście, dobrze znanym dzieciom na przykład z odbytej wycieczki, podczas której zgromadziły potrzebne informacje i materiały zdjęciowe.

Kartkę z bloku rysunkowego lub technicznego składamy na pół. Jeśli dzieci zgromadziły dużo materiałów, można kartki posklejać, tworząc książeczki lub harmonijki. Można też wykonać poszczególne strony folderu na osobnych kartkach i spiąć je zszywaczem lub skleić taśmą klejącą. Na kartkę przyklejamy zdjęcia, wycinki z gazet, folderów, czasopism itp. i ozdabiamy kredkami, pisakami. Dodajemy opisy, korzystając z przewodników, wiadomości zaczerpniętych od dorosłych lub własnych obserwacji.

Ekspozycja prac

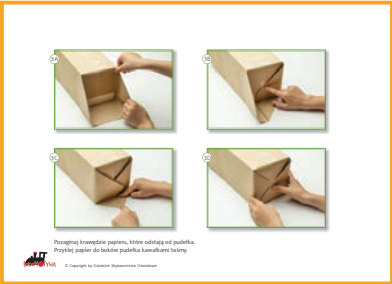
Tak wykonane foldery reklamujące własną miejscowość (lub wybrane miasto) eksponujemy w sali lekcyjnej, na korytarzu lub w szkolnej czy miejskiej bibliotece.

Można też się pokusić o podjęcie współpracy z działem promocji w urzędzie miejskim lub gminnym i tam stworzyć wystawę.

SPIS KART PRACY

Materiały te są zamieszczone na końcu tego przewodnika oraz na stronie www.lokomotywa.gwo.pl.

■ Karta nr 1. W jaki sposób zapakować prezent? – instrukcja

■ Karta nr 2. Kartka na Święta Wielkanocne – instrukcja

PLANY ZAJĘĆ

EDUKACJA MUZYCZNA

W klasie 3 dzieci uczą się grać na flecie prostym. Kontynuują też naukę gry na dzwonkach chromatycznych.

1 **Uwertura trzecioklasisty.** © VIII 1.1; 1.2; 1.4; 1.5; 1.6; 1.7; 2.2; 2.4; 3.1; 4.7; 5.3

Dźwięki wysokie i niskie. Poznanie piosenki *Hej, pierwszaku*

Materiały: nagranie dowolnej piosenki, którą dzieci znają, nagranie wybranego utworu na flet prosty, flet, drewnienka (klawesy), dzwonki chromatyczne, schematy nutowe do dźwięków wysokich i niskich przygotowane przez nauczyciela, wybrana uwertura nagranie nr 1A

Rozpoczęcie zajęć wybraną piosenką

Nauczyciel zaprasza na zajęcia muzyczne, intonując wybraną wcześniej piosenkę lub prezentując jej nagranie. Dzieci przypominają sobie piosenkę (z jej układem ruchowym, jeśli się go uczyły).

Swobodna rozmowa na temat muzycznych upodobań dzieci i pracy na lekcjach muzyki w nowym roku szkolnym połączona z prezentacją brzmienia fletu prostego

Rozmawiamy o tym, co uczniowie lubią robić na zajęciach muzycznych, nad czym chcieliby popracować, czego nowego się nauczyć. Następnie nauczyciel odtwarza wybrany utwór na flet prosty. Uczniowie, słuchając utworu, próbują rozpoznać, jaki instrument jest wiodący. Nauczyciel wyjaśnia, że w klasie 3 będą się uczyć grać właśnie na tym instrumencie.

Dźwięki z otoczenia

Dzieci wystuchują różnych dźwięków z otoczenia. Rozmawiają o tym, czy są to dźwięki głośne czy ciche, wysokie czy niskie.

Słuchanie piosenki *Hej, pierwszaku* i jej rytmizacja – praca z nagraniem nr 1A

3

P1

Nauczyciel odtwarza nagranie. Dzieci słuchają piosenki i jednocześnie śledzą tekst (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 25) oraz próbują nucić melodię. Następnie rozmawiamy o treści piosenki. Potem dzieci słuchają piosenki po raz kolejny. W czasie refrenu wyklaskują rytm i jednocześnie próbują wypowiadać tekst. Następnie połowa uczniów w klasie otrzymuje instrumenty perkusyjne – drewnienka (klawesy) – i wystukuje na nich rytm refrenu, pozostałe dzieci rytmicznie wypowiadają tekst. Podczas kolejnego odtworzenia nagrania uczniowie zamieniają się rolami.

Zabawa ruchowa – wystuchiwanie dźwięków wysokich i niskich

Nauczyciel proponuje zabawę ruchową przy dźwiękach dzwonków chromatycznych. Dzieci najpierw poruszają się po sali w rytmie wystukiwanym przez nauczyciela na klawesach. Zatrzymują się, gdy zabrzmią dzwonki. Wystuchują, czy grane dźwięki są wysokie czy niskie. Kiedy wysokie – wspinają się na palcach, a kiedy niskie – kucają. Zabawa powtarzana jest kilka razy. Nauczyciel gra na dzwonkach za każdym razem inaczej, zaczynając od dźwięków możliwie najwyższych i najniższych. Na zakończenie gra na przemian dźwięki *g* i *e* (jako dźwięk wyższy i niższy), a dzieci albo wspinają się na palcach, albo kucają.

Dźwięki wysokie i niskie – ćwiczenia

Ćwiczenie można rozpocząć od prób grania dźwięków na dzwonkach. Dzieci w parach grają według schematów przygotowanych wcześniej przez nauczyciela. Następnie uczniowie próbują śpiewać dźwięki wyższe i niższe zgodnie z podanymi schematami.

W dalszej kolejności dzieci samodzielnie rysują propozycje układów dźwięków wysokich i niskich i próbują odtworzyć zaproponowane układy dźwięków – grając na dzwonkach lub śpiewając.

Co to jest przygrywka? Co to jest uwertura?

Tłumaczymy dzieciom te pojęcia. Następnie uczniowie zastanawiają się, po co w piosence jest przygrywka, a w spektaklu operowym – uwertura.

Słuchanie uwertury

Nauczyciel wyjaśnia, że pierwsza lekcja muzyki w klasie 3 jest uwerturą tego, co będzie się działo przez cały rok szkolny (śpiewanie piosenek, zabawy muzyczne, słuchanie i tworzenie muzyki, gra na instrumentach). Na zakończenie zajęć dzieci słuchają uwertury wybranej wcześniej przez nauczyciela. Podczas słuchania danego utworu warto zaproponować dzieciom jakiś rodzaj aktywności, np. naśladowanie dyrygenta, grę na wybranym instrumencie, ciche wystukiwanie rytmu (palcami o wnętrze dłoni) albo pulsu utworu (na „raz”).

2 Powitanie nowych kolegów.

© VIII 1.1; 1.4; 2.2; 2.4

Nauka piosenki *Hej, pierwszaku*. Instrumenty perkusyjne melodyczne i niemelodyczne

Materiały: klawesy, trójkąty i inne instrumenty perkusyjne, fotografie różnych instrumentów perkusyjnych 3 nagrania nr 1A i 1B

3

Zabawa integracyjna z instrumentami perkusyjnymi – praca z nagraniem nr 1B

Uczniowie siadają w krąg. Nauczyciel daje wybranemu dziecku dowolny instrument perkusyjny (np. klawesy). Uczeń ma podać jego nazwę i sposób grania. Następnie wykonuje na nim rytm do piosenki *Hej, pierwszaku* (wersja instrumentalna). W tym czasie pozostałe dzieci stukają o podłogę palcami dłoni. Wszyscy grają do momentu, gdy nauczyciel przerwie odtwarzanie nagrania. Wtedy uczeń przekazuje instrument osobie siedzącej z prawej strony.

Podczas pauzy nauczyciel daje innemu dziecku kolejny instrument (np. trójkąt). Uczeń nazywa go i pokazuje sposób grania. Następnie dzieci razem grają do dalszego fragmentu piosenki (te, które mają w rękach instrumenty, grają na nich, a te bez instrumentów – stukają palcami o podłogę). Zabawa kończy się, gdy już wszystkie dzieci mają instrumenty lub grały przynajmniej raz.

Przypomnienie informacji na temat instrumentów perkusyjnych

Przypominamy uczniom, jakie instrumenty nazywamy perkusyjnymi. W trakcie rozmowy nauczyciel pokazuje odpowiednie fotografie.

Rozpoznawanie brzmienia instrumentów perkusyjnych

Nauczyciel przygotowuje instrumenty perkusyjne. Gra na nich za zasłoną (parawanem) – poza wzrokiem uczniów. Dzieci, siedząc w kręgu, wsłuchują się w brzmienie instrumentów. Rozpoznają je i nazywają. Następnie nauczyciel prezentuje sekwencje dźwięków – na początku nie więcej niż trzy różne dźwięki. Zadaniem uczniów jest nazwanie instrumentów i odtworzenie na nich takiego samego układu dźwięków. Przy kolejnych powtórzeniach dzieci same mogą zadawać innym osobom dźwiękowe zagadki.

3

P1

Nauka piosenki *Hej, pierwszaku* – praca z nagraniem nr 1A

Uczniowie słuchają piosenki, próbują nucić melodię zwrotki i recytować znany już z poprzedniej lekcji refren. Po pierwszym odtworzeniu piosenki dzieci uczą się zwrotki, powtarzając kolejne jej frazy. Na początek najlepiej pracować tylko z pierwszą zwrotką, aby uczniowie dobrze opanowali melodię. Potem można śpiewać piosenkę na różne sposoby, np. kolejne wersy na zmianę raz chłopcy, raz dziewczynki lub – wybrane fragmenty – soliści albo pary. Dzięki temu dzieci wielokrotnie powtarzają i utrwalają melodię oraz tekst piosenki.

Piosenka może być wykonana – wspólnie z zespołem wokalnym lub chórem szkolnym – podczas pasowania pierwszoklasistów na uczniów.

3 Dźwięki na pięciolinii.

Ⓟ VIII 1.6; 2.1; 2.2; 2.4; 4.2; 4.7; 5.1; 5.3

Nazwy literowe i solmizacyjne nut

Materiały: dzwonki chromatyczne, ew. pianino lub inny instrument klawiszowy, instrumenty perkusyjne (bębenki, trójkąty itp.) 3 nagrania nr 1A i 1B, nr 15A i 15B

Materiały do propozycji dodatkowych: nagranie piosenki z musicalu *Dźwięki muzyki* – zwanej *Alfabetem muzycznym*, fragment filmu *Dźwięki muzyki* (*The Sound of Music – Do Re Mi Fa*), kartki z bloku A3, kredki, flamastry

Ćwiczenia na rozśpiewanie i wydłużanie oddechu

Dzieci siadają w krąg. Nauczyciel gra trójdźwięk *c–e–g* i *g–e–c* (w górę i w dół), może korzystać z dzwonek chromatycznych, pianina lub innego instrumentu klawiszowego. Dzieci powtarzają, śpiewając dowolną sylabę, np. *la, li, lo, lu, lo, li, la* lub *ma, mi, mo, mu, mi, ma*. Następnie nauczyciel podaje kolejne dźwięki (*d, e, f, g...*), od których dzieci śpiewają trójdźwięki coraz wyżej. Uczniowie powinni przy tym starać się zaśpiewać każdą sekwencję dźwięków na jednym oddechu.

Powtórzenie piosenki *Hej, pierwszaku* – praca z nagraniem nr 1A i 1B

3 P1

Dzieci śpiewają piosenkę – z pamięci lub korzystają z tekstu. Początkowo należy odtworzyć nagranie z wokalem (A), a gdy uczniowie już dobrze opanują melodię – wersję instrumentalną (B). Wybrane osoby mogą solo śpiewać zwrotki. Zwracamy szczególną uwagę na wyrazistą recytację refrenu i prawidłową wymowę wyrazów. *Aby pomóc dzieciom w rytmizacji, można wykorzystać instrumenty perkusyjne (bębenki, trójkąty itp.), które podkreślą rapowany rytm refrenu.*

Melodia gamy i nazwy nut – solmizacyjne i literowe

Dzieci przypominają zapis nut w gamie C-dur – klucz wiolinowy, pięciolinie, położenie nut.

Następnie uczniowie grają gamę C-dur na dzwonek – w ten sposób przypominają sobie jej melodię. Potem śpiewają gamę solmizacją z akompaniamentem nauczyciela. Następnie dzieci śpiewają, grając na dzwonek. Można także podzielić klasę na dwie grupy: uczniowie z pierwszej grupy grają na dzwonek, a ci z drugiej śpiewają – po czym następuje zmiana.

3 Poznanie piosenki *Alfabet muzyczny* – praca z nagraniem nr 15A i 15B

Uczniowie słuchają piosenki z musicalu *Dźwięki muzyki* – zwanej *Alfabetem muzycznym*. Rozmawiają o jej treści – piosenka jest utworem mnemotechnicznym, służącym zapamiętaniu nazw nut. *Jeśli to możliwe, nauczyciel odtwarza fragment filmu *Dźwięki muzyki* (*The Sound of Music – Do Re Mi Fa*) w wersji oryginalnej.*

Wykonanie plakatu do piosenki – ilustrowanie jej tekstu

Dzieci w grupach przygotowują ilustrowaną wersję tekstu piosenki. Kilkakrotnie słuchają piosenki i rysują odpowiednie ilustracje do każdej nazwy dźwięku, która może być wcześniej napisana flamastrzem przez nauczyciela. Na koniec, korzystając z wykonanych plakatów, próbują recytować tekst, a potem śpiewać piosenkę z pamięci.

4 Wartości rytmiczne i muzyczne znaki – przypomnienie. Ⓟ VIII 1.1; 1.3; 1.4; 2.2

Wykonanie własnych kastanietów

2.4; 3.2; 4.1; 4.4; 4.7; 5.3

Materiały: dowolny instrument perkusyjny, karton, duże guziki, igła, włóczka, nożyczki, flamastry
 karta nr 1

Utrwalenie gamy C-dur

Uczniowie ćwiczą głos – kilkakrotnie śpiewają solmizacją gamę C-dur, w górę i w dół.

Zabawa ruchowo-rytmiczna – uwrażliwienie na rytm

Nauczyciel gra na dowolnym instrumencie perkusyjnym. Dzieci poruszają się zgodnie z podanym rytmem.

- 1) W rytmie na 2 nauczyciel gra ósemki, akcentując (głośniej uderzając) na „raz”. Dzieci biegają swobodnie po sali.
- 2) W rytmie na 4 nauczyciel gra ćwierćnuty. Akcentuje na „raz”. Dzieci maszerują w kole.
- 3) W rytmie na 3 nauczyciel gra ćwierćnuty. Akcentuje na „raz”. Dzieci odtwarzają krokami wystuchany rytm.

Zabawę należy powtórzyć kilka razy, aby dzieci usłyszały zmiany w akcencie metrycznym.

Na zakończenie ustalamy, jakie było metrum granych rytmów – nauczyciel gra jeszcze raz rytmy do zabawy, a dzieci klaszczą, próbując akcentować na „raz”. Na koniec mogą stwierdzić, że rytm ósemkowy służył do biegania, ćwierćnotowy na 4 – do marszu, a na 3 – do tańczenia walca.

Przypomnienie wartości rytmicznych i muzycznych znaków

Wykonanie kastanietów według instrukcji – praca z kartą nr 1

Dzieci wykonują instrument zgodnie z instrukcją. Nauczyciel pomaga przy prawidłowym i bezpiecznym umocowaniu guzików na tekturze. Uczniowie przygotowują po dwa kastaniety – wtedy można grać obiema rękami.

5 Nuty z kropką. Ćwiczenia w rozpoznawaniu rytmów i melodii.

© VIII 1.2; 1.4; 1.6; 2.2; 2.4; 3.1; 3.2; 4.1; 4.7; 5.3

Nauka piosenki *A ja patrzę, a ja słucham*

Materiały: dowolny fragment z *Czterech por roku* A. Vivaldiego, bębenek karta nr 2

3 nagrania nr 2A i 2B

Zabawa ruchowo-rytmiczna – uwrażliwienie na określone grupy rytmiczne – praca z nagraniem nr 2B

3

Nauczyciel odtwarza dowolny utwór: może być wersja instrumentalna piosenki *A ja patrzę, a ja słucham* lub utwór klasyczny, np. dowolny fragment z *Czterech por roku* A. Vivaldiego.

Dzieci improwizują taniec według własnego pomysłu. Po chwili nauczyciel przerywa nagranie i gra na bębnie rytm (ćwierćnuta z kropką, ósemka). Uczniowie powtarzają go kilkakrotnie – stukając o podłogę. Potem nauczyciel dalej odtwarza nagranie i dzieci improwizują taniec do chwili, gdy usłyszą następny rytm. Takie przerwy mogą się kilka razy powtórzyć – nauczyciel gra wtedy na zmianę podane poniżej rytmy, a dzieci (w następnych przerwach) mogą klaskać lub tupać.

3

Słuchanie piosenki *A ja patrzę, a ja słucham* – praca z kartą nr 2 i nagraniem nr 2A

Dzieci słuchają nagrania piosenki. Nauczyciel pyta, w jakim metrum jest piosenka i który rytm z zabawy ruchowej do niej pasuje. Następnie dzieci rozmawiają o treści piosenki. Należy zwrócić uwagę na kontrasty, o których mowa w tekście [*blisko – daleko, mokre – suche, zimne – gorące*], i zapytać, jakie są kontrasty w muzyce [*cicho – głośno, wolno – szybko, smutno – wesoło*]. Omawiając kontrasty, można sięgnąć do tekstu piosenki.

Forma muzyczna piosenki to AB, gdzie A to zwrotka, a B – refren.

Poznanie ćwierćnuty z kropką i półnuty z kropką

3 Nauka piosenki *A ja patrzę, a ja słucham* – praca z kartą nr 2 i nagraniem nr 2A

Nauczyciel odtwarza nagranie piosenki. Dzieci słuchają i próbują nucić melodię. Wyklaskują rytm zwrotki i refrenu. Próbują śpiewać kolejne linijki (frazy), zaczynając od zwrotki. Kiedy już ją opanują, mogą klaskaniem wypełniać pauzy półnutowe w drugim i czwartym takcie.

6 Nasz nowy instrument – flet prosty. © VIII 1.4; 1.7; 2.2; 2.4; 3.1; 3.2; 4.1; 4.2; 4.6; 5.3

Układ dłoni i sposób wydobywania dźwięków. Jak dbać o flet?

Materiały: kastaniety, parasole, flety, schematy chwytów na flet, nagranie (flet prosty)

 3 nagranie nr 2B

Zabawa ruchowo-rytmiczna do piosenki *A ja patrzę, a ja słucham* – praca z nagraniem nr 2B

 3 Dzieci tworzą krąg, a dwoje solistów (chłopiec i dziewczynka) staje w środku. Przy dźwiękach nagrania (np. w wersji instrumentalnej) uczniowie śpiewają pierwszą zwrotkę i jednocześnie maszerują. W drugim i czwartym takcie wypełniają pauzy klaskaniem lub graniem na kastanietach. Soliści poruszają się pod parasolem/parasolami w kierunku przeciwnym do pozostałych dzieci.

Pierwszy refren wykonują soliści: najpierw jedna osoba śpiewa do frazy: „co mi nuci deszcz do ucha”, potem druga śpiewa dalszą część refrenu, przykładając rękę do czoła (jakby się rozglądała). Pozostali uczniowie stoją zwrócenii do środka koła.

Śpiewając drugą zwrotkę, dzieci maszerują w przeciwną stronę. Podczas pauz w drugim i czwartym takcie kucają i wspinają się na palce (naśladują dół i górę). W tym czasie do koła wchodzi dwoje innych solistów, którzy wykonują refren podobnie jak w pierwszej zwrotce.

W trakcie śpiewania refrenu przez solistów pozostali uczniowie stoją twarzami do środka koła i grają rytm ćwierćnutowy na kastanietach.

Poznanie budowy fletu prostego i nauka trzymania i wydobywania dźwięków na flecie prostym

Dzieci oglądają swoje flety – rozkładają je na części, liczą otwory, próbują dmuchać w ustnik.

Nauczyciel pokazuje, jak prawidłowo złożyć flet – zwraca uwagę, że dziurki obu części fletu powinny znaleźć się w jednej linii. Potem nauczyciel demonstruje, w jaki sposób należy trzymać flet w czasie gry.

Następnie nauczyciel demonstruje różne dźwięki – dzieci obserwują zależność wysokości dźwięku od sposobu ułożenia palców i liczby zakrytych otworów fletu.

Odczytywanie schematów chwytów na flet

Nauczyciel przygotowuje różne schematy chwytów na flet i pomaga dzieciom właściwie je odczytać. Uczniowie próbują zakrywać otwory zgodnie ze schematami.

Należy od początku zwracać uwagę na prawidłowe trzymanie fletu, ponieważ dzieci często mylą lewą rękę z prawą i próbują chwytać flet odwrotnie: prawą – wyżej, a lewą – niżej.

Na koniec chwytają flet prawą ręką tak, aby nie zakrywać żadnych otworów, i wydobywają dźwięk.

Słuchanie wybranego utworu granego na flecie prostym

Nauczyciel odtwarza dowolne nagranie jako przykład możliwości wykorzystania instrumentu i celu, do którego dążą dzieci, gdy uczą się grać. Jeśli nie ma możliwości wysłuchania nagrania, to nauczyciel powinien zademonstrować wybrany utwór.

Wydobywanie dźwięków na flecie prostym

Dzieci próbują zagrać dźwięk, trzymając flet prawą ręką i nie zakrywając otworów. Nauczyciel zwraca uwagę, aby dmuchać delikatnie i nie wkladać ustnika zbyt głęboko do ust.

Potem nauczyciel w oparciu o przygotowane schematy chwytów demonstruje wszystkie czynności na swoim flecie. Każde dziecko próbuje ułożyć palce jak na schemacie, a nauczyciel kolejno sprawdza, czy wszyscy uczniowie prawidłowo odczytali schemat.

Następnie każde dziecko po kolei próbuje wydobyć dźwięk *a*. Nauczyciel koryguje chwyt i udziela wskazówek. Pozostali uczniowie słuchają uwag i starają się do nich dostosować.

Najczęściej dzieci nie zakrywają dokładnie otworów fletu opuszkami palców, przez co dźwięki nie brzmią czysto, albo dmuchają zbyt mocno – wtedy dźwięki są zbyt wysokie.

Dopiero gdy każde dziecko zagrało poprawnie pierwszy dźwięk, uczniowie próbują zagrać *a* w podanym rytmie: najpierw indywidualnie, potem parami, trojkami, same dziewczynki, sami chłopcy i na końcu cała klasa.

Granie na flecie dwóch dźwięków – *a* i *h*

Najpierw dzieci ćwiczą chwyt do dźwięku *h* – postępują podobnie jak przy nauce gry dźwięku *a*. Następnie zmieniają układ palców i próbują grać na przemian dźwięki *a* i *h*.

Uczniowie ćwiczą indywidualnie, następnie gra każde dziecko po kolei, a na koniec – cała klasa. Za każdym razem nauczyciel zwraca uwagę na prawidłowe brzmienie dźwięku i koryguje usłyszane nieprawidłowości.

Pielęgnacja fletu

Na zakończenie zajęć rozmawiamy z dziećmi, o tym, w jaki sposób należy dbać o flet. Nauczyciel informuje uczniów, że zawsze po skończonej grze należy wyczyścić i wysuszyć instrument.

7

Melodie z trzech dźwięków na flecie.

© VIII 1.4; 2.2; 2.4; 3.1; 3.2; 4.1; 4.2; 4.6; 5.3

Nauka piosenki *W deszczowym rytmie*

Materiały: gazety, flety, schematy chwytów na flet, wybrane nagranie, np. *Akwarium* C. Saint-Saënsa lub *Preludium Des-dur (Deszczowego)* F. Chopina, partytury do gry na flecie nagrania nr 3A i 3B

Zabawa ruchowo-rytmiczna do piosenki *W deszczowym rytmie* – praca z nagraniem nr 3B

3

W zabawie wykorzystujemy nagranie akompaniamentu do piosenki *W deszczowym rytmie*.

Każde dziecko otrzymuje arkusz gazety. Uczniowie zaczynają maszerować w krąg, trzymając gazetę w prawej ręce i rytmicznie nią wymachując (do czwartego taktu). Na sygnał nauczyciela (od czwartego taktu) dzieci zmieniają kierunek ruchu i przekładają gazetę do lewej ręki. W refrenie stoją twarzą do środka koła, trzymają gazetę przed sobą i rytmicznie stukają w nią palcami. Przy drugiej zwrotce maszerują w krąg z gazetami na głowach (jak pod parasolami). W czasie refrenu stoją tyłem do środka koła i znowu grają na gazetach. Trzecią zwrotkę dzieci swobodnie improwizują, a refren grają na gazetach.

Granie z nut melodii opartych na poznanych chwytach. Dźwięk *g*

Ćwiczenia z fletem można rozpocząć od zagrania przez chętne dzieci poznanych dźwięków (*a* i *h*) oraz wybranej melodii. Przy okazji nauczyciel przypomina podstawowe zasady gry (sposób trzymania i zakrywania otworów, zadęcie).

Uczniowie ćwiczą chwyt do dźwięku *g* – indywidualnie, w parach, w zespole i wszyscy razem. Nauczyciel koryguje błędy. Następnie dzieci kolejno próbują zagrać dźwięk *g* w rytmie podanym przez nauczyciela.

Zanim uczniowie zaczną grać z nut, powinni wykonać kilka ćwiczeń doskonalących umiejętność zmiany chwytów, np. granie sekwencji dźwięków: *g, a, h–h, a, g* lub *g, a, g, h, lub h, g, a, g* itp.

■ **Słuchanie deszczowej muzyki**

Dzieci słuchają deszczowej muzyki (wybranego nagrania, np. *Akwarium* C. Saint-Saënsa lub *Preludium Des-dur (Deszczowego)* F. Chopina). Słuchając utworu, uczniowie mogą cicho wystukiwać puls. Następnie zastanawiają się, jaka może być deszczowa muzyka. [cicha, głośna, monotonna, rytmiczna, szeleszcząca, pluskająca, szumiąca, delikatna]

■ **Nauka piosenki *W deszczowym rytmie* – praca z nagraniem nr 3A**

3

P1

Podczas nauki piosenki dzieci mogą korzystać z tekstu piosenki (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 81). Dzieci siedzą kręgiem na podłodze, przed nimi leżą gazety. Słuchają piosenki, a następnie rozmawiają o jej treści. Podczas ponownego odtwarzania piosenki wystukują w refrenie rytm ćwierćnotowy na gazetach. Następnie uczą się rytmu zwrotki – recytują tekst, wystukując puls ćwierćnotowy na gazetach. I w refrenie, i w zwrotce najpierw nauczyciel rytmizuje fragmenty tekstu, a dzieci za nim powtarzają. Potem uczą się melodii – powtarzają kolejne fragmenty pierwszej zwrotki. W końcu śpiewają z nagraniem pierwszą zwrotkę, a refren wystukują na gazetach.

W podobny sposób uczniowie opanowują kolejne zwrotki. Na koniec śpiewają całą piosenkę, a podczas refrenu wystukują rytm ćwierćnotowy na gazetach.

■ **Granie w duecie z nut melodii opartych na poznanych chwytach**

Nauczyciel przygotowuje partytury i rozdaje je dzieciom. Dzieci dla ułatwienia podpisują nuty w partyturach literami, a następnie próbują grać.

8

Muzykujemy na flecie.

Ⓟ VIII 1.4; 2.2; 2.4; 3.1; 3.2; 4.1; 4.2; 4.6; 5.3

Gramy i śpiewamy piosenkę *Owieczki Kasi*

Materiały: instrumenty perkusyjne, flety 3 nagrania nr 3B, 4A i 4B karty nr 3, 4 i 5 (dwustronna)

3 ■ **Zabawy z piosenką *W deszczowym rytmie* – praca z nagraniem nr 3B**

Dzieci śpiewają piosenkę z towarzyszeniem instrumentów perkusyjnych: w zwrotkach grają trójkąty na „raz”; w refrenach kastaniety odzywiają się w czasie pauzy i przy słowach „kap, kap”. Dzieci mogą też same zaproponować akompaniament i instrumenty.

3 ■ **Rytmizacja tekstu piosenki *Owieczki Kasi* – praca z kartą nr 3 i nagraniami nr 4A i 4B**

Dzieci najpierw wyklaskują rytm, a następnie wypowiadają rytmicznie słowa piosenki *Owieczki Kasi*. Potem wysłuchują pierwszej zwrotki i próbują ją śpiewać z akompaniamentem.

■ **Przygotowanie do zagrania melodii piosenki na flecie – praca z kartami nr 4 i 5 (dwustronna)**

Uczniowie przypominają, jak się gra poszczególne dźwięki. Korzystają karty ze schematem chwytów. Następnie próbują zagrać zapisaną melodię.

3

■ **Śpiewanie piosenki *Owieczki Kasi* – praca z nagraniem nr 4B**

Nauczyciel odtwarza nagranie piosenki. Ponieważ piosenka jest bardzo prosta, dzieci mogą ją śpiewać z samym akompaniamentem.

3 ■ **Ćwiczenie na flecie melodii piosenki *Owieczki Kasi* – praca z kartą nr 4 i nagraniem nr 4B**

Na początku nauczyciel gra piosenkę na flecie przy akompaniamentie z nagrania. Dzieci ćwiczą indywidualnie takt lub dwa (nauczyciel koryguje zauważone błędy), a następnie grają razem. Podobnie ćwiczą dalsze takty. Na koniec próbują zagrać całość w zespołach, a potem – wszyscy wspólnie. Jeśli uczniowie dobrze opanują piosenkę, mogą ją zagrać z towarzyszeniem wersji instrumentalnej z nagrania. W domu uczą się grać melodię z pamięci.

9 Melodia wesola i smutna.

Ⓟ VIII 2.2; 2.3; 2.4; 4.2; 4.7; 5.3

Nauka piosenki *A to jeź*

Materiały: drewniane patyki lub duże arkusze gazety, dzwonki, trójkąt, bębenek, flety, dwa przykładowe kontrastujące ze sobą utwory: smutny i wesoly, przybory do rysowania 3 nagrania nr 4B, 5A i 5B

Zabawa ruchowo-rytmiczna

Do zabawy wykorzystujemy drewniane patyki lub duże arkusze gazety ciasno zwinięte w rulon. „Patyki” zrobione z gazetowych rulonów są bezpieczniejsze od drewnianych, ale wymagają dokładnego wykonania. Najlepiej zwinąć arkusz gazety jak najciaśniej po skosie, a na koniec zakleić taśmą.

Uczniowie wykonują w zabawie różne zadania w zależności od użytego przez nauczyciela instrumentu:

- dzwonki, dźwięki wysokie – dzieci trzymają patyki oburącz nad głowami; wędrując po sali, wspinają się na palce;
- dzwonki, dźwięki niskie – uczniowie trzymają patyki oburącz nisko przy kolanach; pochyleni chodzą w rytm akompaniamentu;
- trójkąt – każde dziecko trzyma jeden koniec swojego patyka, a drugi opiera o podłogę; uczniowie obiegają patyki w rytmie ósemek;
- bębenek – patyki leżą na podłodze; każde dziecko przeskakuje swój patyk obunóż do przodu i do tyłu w rytmie ćwierćnut.

Granie i śpiewanie piosenki *Owieczki Kasi* – praca z nagraniem nr 4B

Ochotnicy grają na fletach piosenkę z pamięci. Potem gra cała klasa, nauczyciel dyryguje orkiestrą, koryguje błędy. Następnie wszystkie dzieci grają przy akompaniamencie z nagrania. Na koniec połowa klasy śpiewa piosenkę, a druga połowa gra na fletach, po czym następuje zamiana ról.

Słuchowe rozpoznawanie nastroju utworów muzycznych i nazywanie ich

Dzieci słuchają dwóch kontrastujących fragmentów utworów muzycznych (smutny – wesoly). Próbuja nazywać nastrój i emocje, jakie wywołuje dany utwór.

Poznanie piosenki *A to jeź*, ilustrowanie tekstu piosenki – praca z nagraniami nr 5A i 5B

Dzieci słuchają piosenki najpierw w wersji instrumentalnej. Rozmawiają o nastroju zwrotki i refrenu. Następnie słuchają wersji wokalne i wykonują ilustracje do zwrotki oraz refrenu.

Nauka piosenki *A to jeź* – praca z nagraniami nr 5A i 5B

Nauczyciel ponownie odtwarza nagranie piosenki w wersji wokalne. Dzieci słuchają tekstu, razem z nagraniem wyklaskują rytm piosenki, następnie próbują nucić melodię – na sylabie *la*. Potem nauczyciel śpiewa kolejne frazy pierwszej zwrotki lub je odtwarza, a uczniowie powtarzają. Po opanowaniu melodii próbują śpiewać całą piosenkę, korzystając z tekstu (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 1, s. 61).

10 Cisza i muzyczne echo. Pauza.

Ⓟ VIII 1.6; 1.7; 2.2; 2.4; 3.1; 3.5; 4.7; 5.3

Śpiewamy piosenki patriotyczne

Materiały: patyki lub rulony gazetowe z poprzednich zajęć, flety, bębenek, nagrania piosenek patriotycznych poznane w młodszych klasach i *Mazurka Dąbrowskiego* 3 nagrania nr 5A, 6A karty nr 5 i 6

Zabawa inscenizująca piosenkę *A to jeź* z wykorzystaniem rekwizytów – praca z nagraniem nr 5A

Do zabawy będą potrzebne patyki lub rulony gazetowe z poprzednich zajęć. Dzieci stoją w rozsypce, ale na niedużej przestrzeni. Patyki trzymają jak laski, tuż przy prawej nodze. W takim ustawieniu wykonują pierwszą zwrotkę, starają się przy tym swoim śpiewem oddawać jej treść (lęk, strach).

Małymi krokami poruszają się do przodu, obracają na boki – jeden krok na takt lub frazę – jakby przestraszone rozglądały się dookoła.

W refrenie uczniowie ustawiają się w zwartej grupie – np. w szeregach po 5–6 osób (w pierwszym może być mniej), ciasno jeden szereg za drugim – by utworzyć ze swoich ciał kształt jeża. Podnoszą patyki do góry (tworzą wtedy jakby igły jeża) i poruszają nimi w takt refrenu w górę i w dół. W drugiej zwrotce dzieci ponownie stają w rozsypce, ale poruszają się szybciej. Podczas refrenu jeszcze raz tworzą jeża.

Granie dźwięku *f* na flecie prostym – praca z kartą nr 5

Dzieci uczą się grać dźwięk *f* z uwzględnieniem rodzaju fletu (angielskiego lub niemieckiego). Postępują podobnie jak w nauce wcześniejszych chwytów. Nauczyciel koryguje błędy, słucha każdej osoby indywidualnie. Na koniec wszyscy uczniowie grają razem dźwięk *f* w rytmie ćwierćnut i wybranej piosenki. Następnie dzieci uczą się łączyć poznane dotychczas chwyt (a i g) z nowym.

Powtórzenie hymnu Polski i piosenek patriotycznych

Dzieci przypominają piosenki patriotyczne poznane w młodszych klasach. Na koniec przypominają hymn Polski.

Zabawa ruchowo-rytmiczna z pauzami – uwrażliwienie na pauzy muzyczne

Dzieci poruszają się po sali zgodnie z rytmem (np. ćwierćnutowym lub ósemkowym) granym przez nauczyciela na bębnie. Gdy nauczyciel przerywa grę, uczniowie zatrzymują się i stoją nieruchomo, dopóki trwają poszczególne pauzy (całonutowa, półnutowa, ćwierćnutowa).

Po zabawie dzieci rozmawiają o ciszy w muzyce. Nauczyciel może zacytować fragment wiersza *Pauza* Elżbiety Zechenter-Splawińskiej:

*Pauza to muzyczna cisza,
gdy żadnego dźwięku nie słychać. (...)
Pauza to głęboki oddech,
który właśnie wzięła muzyka.*

Wiersz przypomina o tym, co dzieci powinny pamiętać z poprzednich klas (pauza to cisza w muzyce). Na koniec powtarzamy rytmiczną wyliczankę z pauzą ćwierćnutową. Uczniowie klaszczą w dłonie i recytują tekst, w miejscu pauzy rozkładają ręce i mówią „sza”:

4/4
Sia – ła ba – ba mak. (sza) Nie wie – dzia – ła jak. (sza)

4/4
Dzia – dek wie – dział nie po – wie – dział, A to by – ło tak. (sza)

Można też przypomnieć piosenki, w których występowały pauzy, np. *W deszczowym rytmie*.

Poznanie zapisu pauz

Nauczyciel pokazuje dzieciom muzyczne znaki pauz odpowiadających poznanym wartościom rytmicznym. Nauczyciel przy tłumaczeniu, ile trwają poszczególne pauzy, może posłużyć się tataizacją: pauza ćwierćnutowa – „sza”, półnutowa – „sza-a”, całonutowa – „sza-a-a-a”, a pauza ósemkowa – „es”.

Śpiewanie i granie melodii w duecie – praca z kartą nr 6

Nauczyciel przygotowuje zapis nutowy. Dzieci go oglądają. Próbuje wyklaskiwać podane rytmy (w miejscu pauz wykorzystują tataizację i rozkładają ręce na boki). Ustalają, kto wykonuje melodie i w jaki sposób (gra na flecie i śpiew), a następnie próbują wykonać w duecie pierwszą partyturę. Mogą wtedy odkryć, że jest to muzyczne echo – jedna osoba gra na flecie, a później druga śpiewa to samo – jak echo.

3 P1 ■ Nauka piosenki *Na Nowej Górze* – praca z nagraniem nr 6A

Podczas nauki piosenki dzieci mogą korzystać ze słów (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 1, s. 115). Na początku słuchają piosenki. Rozmawiają o jej treści. Potem śpiewają powtarzające się wersy i powtórkę refrenu. Następnie nucą lub próbują śpiewać całość. Nauczyciel może też śpiewać fragmenty solo, a dzieci – jak echo – powtarzają za nim. Gdy uczniowie już dość dobrze opanują piosenkę, można wprowadzić solistów – żołnierza („Wstań, wstań, panienczko...”) i dziewczynę („Jakże ja mam wstać...”). Pozostałe fragmenty śpiewają wszyscy.

11 ■ Gama C-dur na flecie.

Ⓟ VIII 1.4; 1.7; 2.3; 2.5; 3.1; 3.2; 4.7; 5.1; 5.3

Gramy i śpiewamy piosenkę *Stary Donald*

Materiały: dzwonki, flety, nagranie piosenki *Stary Donald* karty nr 5 i 7

■ Ćwiczenia wokalne z gamą C-dur

Przypominamy melodię gamy C-dur (wznosząco i opadająco) ze słowami: „Słońce wschodzi coraz wyżej, a zachodzi coraz niżej”. Następnie dzieci śpiewają gamę solmizacją, grając jednocześnie na dzwoneczkach.

■ Nauka gry na flecie dźwięków *e*, *d*, *c* dolne i *c* górne – praca z kartą nr 5

Dzieci analizują schematy. Przypominają sobie poznane dotąd chwytty na flet i uczą się nowych – do dźwięków *e* i *d*. Następnie ćwiczą wszystkie dźwięki. W dalszej kolejności dzieci uczą się chwytów *c* dolnego i *c* górnego, a następnie grają na przemian nowe dźwięki. Nauczyciel koryguje błędy – w szczególności poprawia zakrywanie otworów przy dźwięku *c* dolne (ten chwyt zwykle sprawia dzieciom największą trudność).

■ Ćwiczenia w graniu melodii z dźwięków gamy C-dur

■ Przypomnienie piosenki *Stary Donald*

Uczniowie zazwyczaj znają już tę piosenkę. Nauczyciel przypomina więc jej melodię, grając np. na dzwoneczkach lub flecie. Następnie dzieci śpiewają całą piosenkę.

■ Nauka gry na flecie piosenki *Stary Donald* – praca z kartą nr 7

Dzieci próbują zagrać melodię piosenki. Kiedy przynajmniej część uczniów ją opanuje, mogą jednocześnie śpiewać i grać. Nauczyciel poleca dzieciom nauczyć się w domu grać na flecie piosenkę z pamięci.

12 ■ Wokół Świąt...

Ⓟ VIII 1.4; 2.1; 2.2; 2.4; 4.7; 5.3

Nauka kolędy *Lulajże, Jezuniu*

Materiały: dzwonki, trójkąty, kij deszczowy, flety karty nr 8, 9, 10

W okresie przedświątecznym dzieci uczą się grać na flecie kolędy. Ćwiczenie gry należy przeprowadzać nie tylko podczas zajęć muzycznych raz w tygodniu, lecz także jako przerwany przynajmniej raz dziennie, aby utrwalać umiejętności dzieci. Dobrze opanowane kolędy można wykonać na szkolnych jasełkach lub na świątecznym spotkaniu z rodzicami.

■ Muzyczne powitanie – ćwiczenia wokalne

Nauczyciel gra na dzwoneczkach proste melodie – dzieci je powtarzają, śpiewając dowolne sylaby (np. *ma*, *mi*, *mo*, *mu*). Następnie chętne osoby improwizują muzyczne powitania, np. *Witam cię, Kasiu! Jak się masz, Michale! Dzień dobry, Olu!* Dziecko, do którego skierowano powitanie, odpowiada improwizowanym tekstem i melodią.

Nauka kolędy *Lulajże, Jezuniu* – praca z kartą nr 8 (dodatkowo nr 9 lub nr 10)

Nauczyciel gra kolędę na flecie. Dzieci mogą rozpoznać jej tytuł i próbować nucić melodię. Następnie próbują grać kolędę. Nauczyciel koryguje błędy, słucha gry indywidualnej, gry w parach, w grupie, wreszcie kolędę próbuje grać cała klasa. Jeśli uczniowie dosyć dobrze opanowali utwór, można im zagrać akompaniament na instrumencie klawiszowym.

Kolędę można też zagrać z akompaniamentem perkusyjnym, wykorzystując dzwonki, trójkąty i kij deszczowy. Wyznaczamy zespół grający na fletach, zespół grający na dzwonkach oraz zespół instrumentów perkusyjnych. Uczniowie wykonują przydzielone role w następujący sposób: dzwonki i flety grają melodię kolędy; trójkąty grają na „raz” w każdym takcie; kij deszczowy kończy każdą frazę (przy słowach „perełko”, „pieścidełko” itd.).

Inne propozycje kolęd do śpiewania i grania na flecie z akompaniamentem instrumentów perkusyjnych można znaleźć na stronie www.lokomotywa.gwo.pl (karty nr 9 i 10).

13–14 Kolędujemy na fletach

© VIII 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 4.7; 5.3

Materiały: flety, trójkąty, talerze, dzwonki chromatyczne karty nr 8 i 11

Ćwiczenia wokalne-dykcyjne

Nauczyciel rytmizuje dowolny tekst. Dzieci powtarzają, starając się mówić wyraźnie i kontrolować oddech.

Przykłady tekstów do rytmizowania:

„rok, rok, rok, dobry rok”;

„mrok, mrok, mrok – światło idzie w mrok”;

„roztąńczyły się anioły z wysokiego nieba”;

„wszyscy tańczą rokendrola”.

Texty te można recytować na różne sposoby: wolno, coraz szybciej, coraz wolniej, szybko; cicho, głośno, coraz głośniejsze, coraz ciszej.

Przypomnienie i utrwalenie kolędy *Lulajże, Jezuniu* z akompaniamentem – praca z kartą nr 8

Uczniowie grają kolędę z wybranym akompaniamentem. Ćwiczą ją kilkakrotnie, aby utrwalić wspólne granie.

Granie dźwięku *fis* na flecie – praca z kartą nr 11

Wyjaśniamy dzieciom, że krzyżyk (#) przy nucie *f* oznacza, że dźwięk ten brzmi o pół tonu wyżej niż dźwięk *f*. Dzieci wyszukują nowy znak w zapisie nutowym kolędy *Wśród nocnej ciszy*. Następnie słuchają kolędy granej przez nauczyciela na flecie. Na koniec uczą się grać dźwięk *fis* na flecie.

Nauka kolędy *Wśród nocnej ciszy* – praca z kartą nr 11

Uczniowie ćwiczą kolędę podobnie jak wcześniejsze utwory: wielokrotnie powtarzają frazy, grają indywidualnie, w parach, w zespołach, a na koniec – wszyscy razem. Gdy uczniowie już dosyć dobrze opanują melodię, można kolędę zagrać z akompaniamentem. Część dzieci może grać na dzwonkach chromatycznych. Do kolędy można dodać akompaniament na instrumentach perkusyjnych, np.: talerze – w zwrotce na początek frazy muzycznej (przy słowach: „Wśród”, „Wstańcie”); trójkąty – w refrenie rytm ćwierćnutowy. Akompaniament mogą też wymyślić dzieci samodzielnie.

Śpiewanie i granie poznanych kolęd

15 Gramy i śpiewamy w kanonie.

© VIII 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 3.1; 4.7; 5.3

Poznanie piosenki *Pada śnieżek*

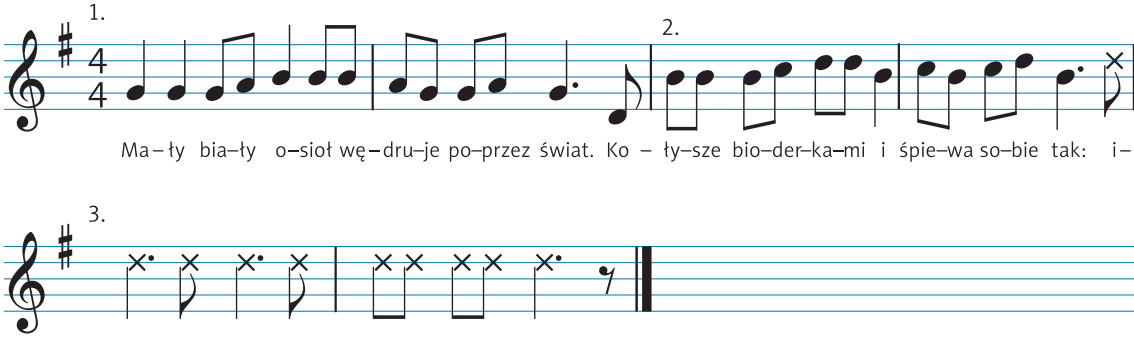
Materiały: nagranie *Kanonu D-dur* J. Pachelbela, trójkąty, bębenki, dzwonki, flety nagrania nr 7A i 7B

Zabawa – ruchowy kanon do piosenki *Mały biały osioł*

Dzieci wraz z nauczycielem siedzą na krzeselkach ustawionych w podkowę. Na początku nauczyciel śpiewa piosenkę. Dzieci powtarzają za nim.

Mały biały osioł

Ma-ty bia-ty o-sioł wę-dru-je po-przez świat. Ko - ty-sze bio-der-ka-mi i śpie-wa so-bie tak: i-

hoo, i - hoo, i - ho, i - ho, i - hoo.

Do piosenki wykonujemy następujący układ ruchowy:

„Mały biały osioł wędruje poprzez świat” – dzieci, siedząc, tupią nogami, jakby maszerowały;

„Kotysze bioderkami i śpiewa sobie tak” – uczniowie wstają i kotyszą biodrami;

„Ihoo, ihoo, iho, iho, ihoo” – dzieci przykładają dłonie do głowy i wachlują nimi jak osioł uszami.

Kiedy wszyscy dobrze opanują piosenkę i ruchy, można próbować wykonać ją w kanonie. Każdy bok podkowy to jedna grupa – głos. Wejścia grup zaznaczone są w zapisie nutowym cyframi 1, 2, 3 nad odpowiednimi taktami.

Zabawę zaczyna pierwsza grupa. Po słowach „wędruje poprzez świat” dołącza druga grupa, która śpiewa piosenkę od początku. Po kolejnych dwóch taktach wchodzi grupa trzecia.

Jeśli nauczyciel nie potrafi zaśpiewać z nut, może dowolnie zrytmizować podany tekst i nauczyć dzieci piosenki *Mały biały osioł* tylko jako kanonu rytmiczno-ruchowego.

Poznanie kanonu rytmicznego

Wprowadzając pojęcie kanonu, można zaproponować wystuchanie utworu opartego na tej formie, np. *Kanonu D-dur* J. Pachelbela.

Nauczyciel rozdaje połowie uczniów trójkąty, a drugiej połowie – bębenki. Najpierw wszystkie dzieci grają podane przez nauczyciela rytmy (przygotowane wcześniej) na swoich instrumentach. Potem próbują wykonać kanon w parach (trójkąt – bębenek), a na koniec gra cała klasa (dzieci mogą usiąść w dwóch grupach instrumentów).

P1

Osluchanie z piosenką *Pada śnieżek* – praca z nagraniem nr 7A

Dzieci słuchają piosenki (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 158). Rozmawiają o jej treści, nastroju, charakterze. Podczas kolejnego odtwarzania piosenki uczniowie wypełniają klaskaniem pauzy w refrenie (w rytmie ósemek).

Wykonanie gamy C-dur w kanonie

Dzieci grają gamę C-dur na fletach. Następnie próbują grać w kanonie. Ćwiczenie można wykonać też na dzwoneczkach lub na dzwoneczkach i flecie. Warto też zaproponować uczniom wersję najtrudniejszą z podziałem na dwie grupy, z których jedna gra na fletach, a druga śpiewa gamę solmizacją.

16 Zimowa improwizacja dźwiękowa do tekstu.

© VIII 1.1; 1.2; 1.4; 1.5; 1.6; 1.7;

Nauka piosenki *Pada śnieżek*

2.2; 2.4; 3.1; 3.5

Materiały: paski krepiny zebrane w pęki (dla każdego ucznia po dwa), utwory muzyczne do zabaw ruchowych, stare gazety, instrumenty perkusyjne, wiersz wybrany do improwizacji, flety nagrania nr 7A i 7B

Zabawa ruchowa – improwizowany taniec zimowy

Do improwizowanej zabawy tanecznej należy przygotować rekwizyty – np. zebrane w pęk długie paski białej krepiny, po dwa dla każdego ucznia.

Najpierw dzieci dowolnie improwizują taniec. Nauczyciel może zapowiedzieć, że będzie obserwował pomysły taneczne dzieci i potem wykorzysta je przy ułożeniu klasowej choreografii. W ten sposób zmotywuje dzieci do ciekawej improwizacji oraz niepowtarzania figur wykonywanych przez kolegów.

Następnie ustala z dziećmi kolejne elementy tańca, wykorzystuje przy tym zaobserwowane wcześniej figury (stara się uwzględnić możliwie wszystkie pomysły dzieci), np.:

- 1) uczniowie stoją i machają paskami z krepiny nad głowami;
- 2) dzieci obracają się dookoła, falując pękami krepiny;
- 3) uczniowie na przemian kucają i się podnoszą, machając przy tym wstęgami;
- 4) wszyscy biegają swobodnie i szeleszczą krepiną;
- 5) dzieci dobierają się w pary i tańczą w kółko.

Propozycje muzyki do improwizacji:

- A. Vivaldi, *Cztery pory roku. Zima*, cz. 1; A. Vivaldi, *Cztery pory roku. Zima*, cz. 2;
- P. Czajkowski, *Walc kwiatów*; P. Czajkowski, *Walc śnieżynek* albo *Taniec Wieszczy Cukrowej* z suity baletowej *Dziadek do orzechów*; A. Vivaldi, *Cztery pory roku. Zima*, cz. 3;
- A. Borodin, *Tańce połowieckie* (początkowy fragment) z opery *Książ Igor*; J. Brahms, *Taniec węgierski* nr 5; D. Szostakowicz, *Walc* nr 2.

 3

Nauka piosenki *Pada śnieżek* – praca z nagraniem nr 7A

Dzieci słuchają piosenki i klaszczą za nauczycielem na „raz”. Ustalają z pomocą nauczyciela metrum – 4/4. Rozmawiają o treści piosenki.

Dźwięki, które naśladują otoczenie

Dzieci próbują uzyskać różne dźwięki, wykorzystując gazety, dłonie i nogi. Rozmawiają o tym, co z otoczenia mogą przypominać te dźwięki.

Następnie wykonują podobne ćwiczenie z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych. Nauczyciel rozdaje uczniom instrumenty. Grupa z tym samym instrumentem wspólnie ustala, jakie dźwięki można na nim zagrać i co z otoczenia te dźwięki naśladują.

Improwizacja muzyczna do wybranego wiersza (np. *Nadejdzie pora śnieżnych czarów*, Kazimierz J. Węgrzyn)

Dzieci odczytują wiersz. Zastanawiają się (np. w parach), jak należy go wyrecytować stosując dodatkowe efekty dźwiękowe. Następnie nauczyciel dzieli klasę na kilka grup 4–5 osobowych, przydziela instrumenty i rekwizyty (gazety). Uczniowie opracowują recytację z akompaniamentem akustycznym, przydzielają sobie role recytatorów i akompaniatorów.

Na koniec grupy prezentują swoje utwory. Podsumowaniem pracy może być klasowa prezentacja wszystkich wykonawców jednocześnie.

Fletowa orkiestra – powtórzenie poznanych utworów

Uczniowie wybierają dowolne wcześniej poznane utwory. Wykonują je solo i w duetach, a na koniec gra cała klasa.

17 Śpiewamy w kanonie dla babci i dziadka

© VIII 1.3; 2.2; 2.4; 3.1; 3.2; 4.7

Materiały: dowolne rekwizyty (np. woreczek do ćwiczeń, kulka z gazety, klocek, kasztan), bębenki karta nr 12 nagrania nr 8A i 8B

Zabawa ruchowo-rytmiczna „Podaj do kolegi” – praca z nagraniem nr 8B

 Dzieci siedzą kręgiem w siadzie skrzyżnym. Przed każdą osobą leży dowolny rekwizyt (np. woreczek do ćwiczeń, kulka z gazety, klocek, kasztan). Następnie w rytmie ćwierćnut granych przez nauczyciela na bębnie uczniowie kładą swój przedmiot przed osobą z prawej strony. W tym samym czasie otrzymują rekwizyt od dziecka siedzącego po lewej stronie. Zabawa się udaje, gdy wszyscy podają przedmioty w tym samym tempie. Ułatwieniem może być rytmiczne wypowiadanie słów „podaj – weź” lub „moje – twoje”.

Kiedy dzieci dobrze opanują rytmiczne podawanie rekwizytu, można wprowadzić muzykę – wersję instrumentalną kanonu *Nuty znam, śpiewam i gram* – i przekazywać przedmioty nadal w rytmie ćwierćnutowym. W ten sposób dzieci osłuchają się z melodią piosenki.

 3

Nauka piosenki *Nuty znam, śpiewam i gram* – praca z kartą nr 12 i nagraniem nr 8A

Uczniowie czytają głośno tekst. Rozmawiają o treści piosenki. Następnie próbują śpiewać – najpierw samą melodię, a potem z tekstem.

Nauka gry melodii piosenki *Nuty znam, śpiewam i gram* – praca z kartą nr 12

Nauczyciel zwraca uwagę na dźwięk *fis* – przypomina odpowiedni chwyt na flecie. Następnie uczniowie próbują grać melodię indywidualnie, w parach, w grupie, a na końcu – wszyscy razem.

Granie piosenki na flecie w kanonie – praca z kartą nr 12

Nauczyciel wybiera dzieci, które już dosyć dobrze opanowały utwór. Ustala, kto zagra pierwszy głos, a kto zacznie z opóźnieniem dwóch taktów. Następnie kanon próbują zagrać najpierw wybrane dzieci, a potem – cała klasa podzielona na dwa głosy.

Próby śpiewania piosenki *Nuty znam, śpiewam i gram* w kanonie – praca z kartą nr 12

Zaczynamy od kanonu rytmicznego – dzieci recytują tekst zgodnie z rytmem piosenki. Potem z nagraniem śpiewają *unisono* (na jeden głos), a na koniec próbują zaśpiewać na dwa głosy.

Omówienie zadania domowego

Nauczyciel prosi uczniów, aby zastanowili się, jakie instrumenty mogą wykonać samodzielnie, oraz by przynieśli na następne zajęcia potrzebne do tego przybory i materiały.

18 Skąd się wzięły instrumenty?

© VIII 1.1; 4.3; 4.4; 5.2; 5.3

Słowno-muzyczne przedstawienie do wiersza *Pranie Marii Konopnickiej*

Materiały: instrumenty papierowe, drewniane, metalowe, szklane, dowolne nagranie muzyczne, materiały do przygotowania własnych instrumentów (przyniesione przez dzieci w ramach zadania domowego), tekst wiersza *Pranie Marii Konopnickiej*, instrumenty perkusyjne, flety nagrania nr 8A i 8B

Zabawa „Co może być instrumentem?”

Dzieci wyszukują w klasie przedmioty, które mogłyby stać się instrumentami (nauczyciel może je specjalnie przygotować). Siedzą kręgiem i prezentują brzmienie znalezionych przedmiotów. Następnie nauczyciel ustawia dzieci w grupy z instrumentami o podobnym brzmieniu (np. instrumenty papierowe, drewniane, metalowe, szklane). Włącza dowolne nagranie muzyczne i dyryguje „orkiestrą” klasowych przedmiotów. Dyrygentem może być też wybrane dziecko.

Rozmowa na temat powstania instrumentów

Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat powstania instrumentów. Dzieci podają swoje pomysły na to, skąd mogły się wziąć różne znane im instrumenty. Następnie dzieci konfrontują swoje wcześniejsze przemyślenia z informacjami uzyskanymi od nauczyciela. Na koniec opowiadają o instrumentach wymyślonych przez siebie (w ramach wcześniejszej pracy domowej).

Wykonanie własnego wymyślonego instrumentu

Dzieci korzystają z przyniesionych materiałów i wykonują własne instrumenty. Na zakończenie uczniowie siadają w krąg. Każda osoba prezentuje sposób grania i brzmienie swego wynalazku, a także próbuje nazwać jego rodzaj – czy to jest instrument perkusyjny, strunowy czy dęty.

Tworzenie partytury do utworu *Pranie* Marii Konopnickiej

Nauczyciel odczytuje głośno wiersz *Pranie*. Następnie dzieli klasę na kilka grup. Uczniowie opracowują w grupach efekty dźwiękowe do utworu i przydzielają sobie role. Mogą wykorzystać własnoręcznie zrobione instrumenty lub instrumenty perkusyjne oraz flet. Ćwiczą wykonanie utworu.

Wykonanie zespołowe inscenizacji do wiersza *Pranie*

Grupy prezentują swoje wersje utworu. Na zakończenie wszyscy oceniają przedstawione pomysły. Następnie utwór wykonują wszystkie grupy jednocześnie z jednym solistą w roli recytatora.

Śpiewanie kanonu *Nuty znam, śpiewam i gram* – praca z nagraniami nr 8A i 8B

Dzieci najpierw grają melodię kanonu na fletach (lub na fletach i dzwonkach). Następnie śpiewają piosenkę z towarzyszeniem wersji wokalne lub instrumentalnej. Potem uczniowie podzieleni na grupy śpiewają kanon dwugłosowy przy akompaniamencie z nagrania).

19 Kujawiak i inne tańce polskie.

© VIII 1.7; 2.2; 2.3; 2.4; 3.7

Nauka piosenki *Kujawiacek*

Materiały: nagrania: krakowiaka, polki i walca nagrania nr 9A i 9B

Zabawy taneczne – przypomnienie poznanych tańców

Nauczyciel odtwarza nagrania: krakowiaka, polkę i walca. Dzieci próbują rozpoznać tańce. Następnie nauczyciel przypomina kroki jednego lub dwóch tańców. Dzieci próbują zatańczyć te tańce.

Słuchanie i nauka piosenki *Kujawiacek* – praca z nagraniami nr 9A i 9B

Dzieci słuchają melodii kujawiaka. Określają jego charakter, tempo, sprawdzają metrum. Następnie uczą się śpiewać piosenkę (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 1, s. 129).

Nauka tańczenia kujawiaka – praca z nagraniem nr 9B

Uczniowie stoją kręgiem, trzymają ręce na biodrach.

Pierwsza zwrotka: Tancerze kołysz się (w rytm muzyki) raz w prawo, raz w lewo z przechyleniem głowy i tułowia.

Refren: Dzieci podają sobie ręce i posuwają się do środka koła małymi kroczkami (na „raz” krok na całej stopie, na „dwa” i „trzy” – kroki w miejscu na palcach) lub trzema krokami (z akcentem na pierwszy krok; 2 razy). W ten sam sposób wracają ze środka koła.

Druga zwrotka: Uczniowie ustawiają się jak w pierwszej zwrotce. Kołysz się raz w prawo, raz w lewo, a następnie w pięciu krokach obracają się przez prawe ramię dookoła własnej osi. Powtarzają sekwencję jeszcze raz, ale z obrotem w lewo.

Refren: Dzieci dobierają się w pary. Chłopiec chwytą partnerkę w pasie, ona kładzie ręce na jego barkach i razem się kołysz.

20 Głos – najlepszy instrument

© VIII 1.1; 1.4; 1.5; 1.7; 2.1; 2.2

Materiały: instrumenty perkusyjne, wybrane nagrania, np. bas – *Aria Skotuby* z opery *Straszny dwór* S. Moniuszki, tenor – dowolny utwór w wykonaniu grupy *Il Divo*; sopran i alt – duet *Barcarolle* z opery *Opowieści Hoffmanna* J. Offenbacha.

Ćwiczenia dykcyjno-wokalne

Dzieci powtarzają na zasadzie echa teksty (łamańce językowe) podawane przez nauczyciela, starając się przy tym wymawiać je wyraźnie i dokładnie. Nauczyciel śpiewa lub rytmizuje (grając na dzwonkach lub instrumencie perkusyjnym, np. bębenku, klawesach, trójkącie).

Propozycje łamańców językowych i melodii do nich:

- 1) „W Szczepieszynie chrząszcz brzmi w trzcinie” – na melodię gamy C-dur.
- 2) „Mama ma mamatygę” – na trójdźwięku *c-e-g-c-g-e-c*.
- 3) „Pompka za trąbką, gąbka po trąbce, stąpają z pompką w Górnej Porąbce” – 4 razy na dźwiękach *g, e, e, g, e*.
- 4) „Spadł bąk na strąk, a ten strąk na pąk” – na dźwiękach *c, d, e, f, g, f, e, d, c*.

Każdy łamaniec językowy można wypowiedzieć na różne sposoby. Warto przypomnieć przy tym poznane elementy dynamiki i tempa lub zastosować nowe, np.:

Dynamika:

głośno (*forte, f*);

średnio głośno (*mezzoforte, mf*);

cicho (*piano, p*);

bardzo cicho (*pianissimo, pp*);

coraz głośniej (*crescendo*);

coraz ciszej (*diminuendo*).

Tempo wykonania:

szybko (*allegro*);

wolno (*lento*);

coraz szybciej (*accelerando*);

coraz wolniej (*ritenuto*).

Zabawa „Kto tak śpiewa?”

Uczniowie siedzą w zwartej grupie na podłodze. Kiedy jedno wyznaczone dziecko wychodzi za drzwi, nauczyciel wskazuje solistę. Zanim uczeń wróci, wszyscy odwracają się tyłem do wchodzącego. Na kłaśnięcie nauczyciela solista zaczyna śpiewać dowolną piosenkę. Wyznaczone dziecko odgaduje, kto jest solistą. Zabawę należy powtórzyć kilka razy. Można ją utrudnić przez wybranie do jednoczesnego śpiewania 2–3 dzieci.

Po skończonej zabawie warto zapytać dzieci, po czym rozpoznawały głosy koleżanek i kolegów.

Przypomnienie informacji na temat rodzajów głosów

Dzieci siedzą kręgiem. Rozmawiają o tym, co potrafi głos ludzki. Uczniowie przypominają rodzaje głosów poznane w młodszych klasach (sopran, alt, bas, tenor). Ustalają, że ich dziecięce głosy to soprały i czasem alty.

Omawiamy skalę, czyli możliwości głosu danego rodzaju. Nauczyciel może pokazać na instrumencie klawiszowym, jak brzmią najwyższe i najniższe z możliwych do zaśpiewania dźwięków danego głosu. Przy okazji informuje, że skalę głosu można powiększyć odpowiednimi ćwiczeniami wokalnymi. Dzieci mogą też sprawdzić, jaka jest skala ich głosu.

Rozpoznawanie podstawowych rodzajów głosów ludzkich

Uczniowie wysłuchują fragmentów wokalnych wykonywanych przez określone głosy.

Propozycje nagrań: bas – *Aria Skotuby* z opery *Straszny dwór* S. Moniuszki lub pieśń *Moja matko, ja wiem* w wykonaniu Bernarda Ładysza (autorem słów jest poeta i pisarz A. Małyszko, a muzykę skomponował P. Majboroda); tenor – dowolny utwór w wykonaniu grupy *Il Divo*; sopran i alt – duet *Barcarolle* z opery *Opowieści Hoffmanna* J. Offenbacha.

21 Jak stworzyć orkiestrę? Improwizujemy muzyczne rondo

© VIII 1.4; 1.5; 1.6; 1.7; 3.1; 3.2

Materiały: dowolne nagranie utworu orkiestrowego, np. *Walc kwiatów* Czajkowskiego, schemat rozmieszczenia instrumentów w orkiestrze, talerze, klawesy i tamburyny, nagranie *Marszu tureckiego* L. van Beethovena karta nr 13

Zabawa rytmiczna z powtarzającym się refrenem

Dzieci siedzą kręgiem. Nauczyciel (lub dziecko) rapuje dowolny tekst, który będzie refrenem do zabawy. Może przy tym wykonywać jakieś gesty, np. uderzać dłońmi o kolana. Wszyscy powtarzają refren. Następnie kolejne dzieci improwizują zdania i gesty, a po każdym takim występie wszyscy powtarzają refren.

Słuchanie utworu symfonicznego – ile gra instrumentów?

Nauczyciel odtwarza dowolne nagranie fragmentu utworu orkiestrowego. Poleca dzieciom, aby spróbowały ustalić, ile instrumentów słychać w utworze. Po wysłuchaniu wybranego fragmentu rozmawiamy na temat orkiestry. Uczniowie próbują ustalić rodzaj instrumentów i ich orientacyjną ilość. Nauczyciel może zapisywać nazwy instrumentów na tablicy.

Bardzo trafnym przykładem jest *Walc kwiatów* Czajkowskiego, ponieważ w tym utworze wyraźnie słychać podstawowe instrumenty orkiestry symfonicznej: smyczkowe (np. skrzypce, altówki, wiolonczele), dęte (np. waltornie, flety), perkusyjne (np. trójkąty), a także – jako początkowe solo – harfę.

Kiedy uczniowie słuchają utworu muzycznego, zawsze podajemy imię i nazwisko jego twórcy oraz tytuł utworu. Powtarzamy to przy każdym ponownym słuchaniu tego samego dzieła. W ten sposób dzieci mają okazję zapamiętać nie tylko brzmienie utworu, lecz także jego kompozytora.

Jak wygląda orkiestra symfoniczna? Oglądanie schematu rozmieszczenia instrumentów

Nauczyciel przygotowuje schemat rozmieszczenia instrumentów w orkiestrze symfonicznej. Dzieci oglądają schemat i nazywają poznane już instrumenty. Nauczyciel odwołuje się do wysłuchanego wcześniej utworu. Uczniowie konfrontują swoje ustalenia z informacjami widocznymi na schemacie.

Przypomnienie informacji o grupach instrumentów

Omawiamy z uczniami instrumenty dęte, strunowe i perkusyjne. W celu utrwalenia nazw i wyglądu instrumentów, dzieci mogą zadawać sobie zagadki na ich temat, np.:

- Muzyk opiera go na kolanach. Aby zagrać na tym instrumencie, szarpie się struny.
- Jest z drewna. Ma cztery struny. Gra się na nim wielkim smyczkiem na stojąco.
- To kilka połączonych ze sobą rurek, w które się dmucha. Jest najstarszym instrumentem dętym.
- Wygięty kawałek drutu, dźwięczy przenikliwie.

Klasowa orkiestra symfoniczna

Propozycja do wykonania przez klasową orkiestrę: L. van Beethoven, *Marsz turecki*

/	/	~	...	/	/	~	•	/	/	//	//								
/	/	~	...	/	/	~	•	/	/	//	//	/	/	~	•				
~	~	~	//	//	//	~	~	~	//	//	//								
/	/	~	...	/	/	~	•	/	/	//	//	/	/	~	•				
/	/	//	//	/	/	~	•...	•...	•...	•...	•...	/	/	//	/				

} x2

/ czum

• tak

● tak z akcentem

~ trrr

Do instrumentacji potrzebne są talerze, klawesy i tamburyny. *Marsz turecki* można też wykonać głosem: gdy miały grać talerze, dzieci mówią *czum*, gdy klawesy – *tak*, a gdy tamburyny – *trrrr*.

Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy – każda dostaje inne instrumenty. Wszyscy ustawiają się w półkole. Dzieci z tym samym instrumentem (albo wypowiadające to samo słowo) stoją razem. Nauczyciel musi bardzo dobrze znać utwór i wcześniej kilkakrotnie go wysłuchać, aby właściwie dyrygować – wskazując nie tylko instrumenty, lecz także rytm, w jakim mają grać.

W instrumentacji jest ważne, żeby instrumentów brząających cicho było najwięcej, a głośniejszych – najmniej. Dlatego najwięcej powinno być dzieci z klawesami, a najmniej – z talerzami. Dzieci, które grają na tamburynach, powinny tylko nimi potrząsać.

Granie w orkiestrze to dla uczniów bardzo ciekawe doświadczenie. Należy tyle razy powtórzyć instrumentację, aż każde dziecko zagra na wszystkich trzech instrumentach.

Rondo – nowa forma muzyczna – praca z kartą nr 13

Dzieci oglądają schemat. Ćwiczą poszczególne rytmy z wykorzystaniem podanych instrumentów. Następnie nauczyciel rozdziela „głosy” (instrumenty) i kieruje wykonaniem utworu. Budowa utworu: A B A C A D A E (kolejność można zapisać na tablicy).

22 Poznajemy słynnych kompozytorów wiedeńskich.

© VIII 1.2; 1.4; 1.5; 1.6; 1.7

Nauka piosenki *Trzej muzycy, trzej klasycy*

2.2; 2.4; 3.1; 3.5; 3.6

Materiały: nagrania: J.S. Bach, *Rondo z Suity nr 2*, J. Haydn, *Symfonia G-dur (Symfonia z uderzeniem w kotły)*, W.A. Mozart, aria Królowej Nocy z opery *Czarodziejski flet*, L. van Beethoven, finał IX symfonii (*Oda do radości*), portrety słynnych kompozytorów nagrania nr 10A i 10B

Zabawa z rondem muzycznym

Dzieci przypominają poznaną na poprzedniej lekcji formę muzyczną – rondo. Następnie bawią się do wybranego utworu, naśladując nauczyciela.

Propozycja utworu: J.S. Bach, *Rondo z Suity nr 2*

Budowa utworu: A A B A C A

Część A jest refrenem, który dzieci mogą śpiewać ze słowami:

Utwór ten dobrze znasz la, la, la... (2 razy)

Przecież to jest Jan Sebastian Bach.

Części B i C uczniowie tylko uważnie słuchają, aby w odpowiednim momencie zaśpiewać refren.

Słynni kompozytorzy

Uczniowie oglądają portrety kompozytorów przygotowane przez nauczyciela. Próbuje ustalić, co wiedzą o ich twórczości i których utworów już słuchali.

Wysłuchanie fragmentów utworów klasyków wiedeńskich – zagadka słuchowa

Nauczyciel odtwarza fragmenty utworów, które brzmią w piosence *Trzej muzycy, trzej klasycy*:

J. Haydn, *Symfonia G-dur (Symfonia z uderzeniem w kotły)*;

W.A. Mozart, aria Królowej Nocy z opery *Czarodziejski flet*;

L. van Beethoven, finał IX symfonii (*Oda do radości*).

Dzieci powinny rozpoznać przynajmniej *Odę do radości*.

Poznanie i nauka piosenki *Trzej muzycy, trzej klasycy* – praca z nagraniem nr 10A

Uczniowie słuchają piosenki, a następnie uczą się śpiewać najpierw refren, a potem kolejne zwrotki (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 2, s. 143).

Improwizacja ruchowa do piosenki *Trzej muzycy, trzej klasycy* – praca z nagraniem nr 10B

Dzieci śpiewają piosenkę i jednocześnie wykonują układ ruchowy (naśladujący stary dworski taniec, do którego potrzebna jest parzysta liczba tancerzy).

Przygrywka i refren: dzieci ustawiają się w krąg, tańczą ze zmianą partnera – raz z osobą z prawej, a raz z lewej strony. W parach trzymają prawe dłonie połączone na wysokości twarzy i obracają się dookoła. Podczas przerwy w śpiewie kłaniają się sobie głęboko: wysuwają prawą nogę do przodu i rozkładają ręce na boki. Potem wracają do ustawienia, ale tym razem z osobą z lewej strony – podają sobie lewe dłonie i obracają się w przeciwnym kierunku niż poprzednio.

Zwrotka: dzieci ponownie stoją kręgiem, w trzech małych krokach idą w kierunku środka koła i na „cztery” kłaniają się, potem wracają tyłem (także w trzech krokach) i na „cztery” znowu wykonują ukłon.

Podczas wstawek z utworów klasycznych uczniowie naśladują dyrygenta orkiestry lub grę na wybranym instrumencie.

23 Gramy jak wielcy mistrzowie.

Ⓟ VIII 1.2; 1.4; 1.5; 1.6; 1.7; 2.2; 2.4; 3.1; 3.5; 3.6; 4.2

Klasowa orkiestra fletowa

Materiały: zapis nutowy i słowa *Ody do radości*, książka *Nazywam się Wolfgang Amadeusz Mozart*, autorstwa M. Marti i X. Salomo, nagranie W.A. Mozart – *Rondo z Koncertu Es-dur na rog i orkiestrę nr 2*, instrumenty nagrania nr 10A i 10B

3 Powtórzenie piosenki *Trzej muzycy, trzej klasycy* z układem ruchowym z poprzedniej lekcji – praca z nagraniem nr 10B

Uczniowie śpiewają piosenkę *Trzej muzycy, trzej klasycy* i wykonują do niej układ choreograficzny z poprzedniej lekcji.

Partytura do grania na flecie – *Oda do radości*

Dzieci oglądają zapis nutowy utworu *Oda do radości*. Następnie ćwiczą granie.

Klasowa orkiestra fletowa

Uczniowie grają na fletach *Odę do radości*. Mogą przy tym zaproponować akompaniament na dzwonkach i instrumentach perkusyjnych.

Słuchanie fragmentu książki *Nazywam się Wolfgang Amadeusz Mozart*

Warto przeczytać uczniom fragment książki *Nazywam się Wolfgang Amadeusz Mozart*, autorstwa M. Marti i X. Salomo. Następnie zachęcamy dzieci do rozmowy na temat wysłuchanej treści: uczniowie ustalają, kto jest narratorem tekstu, i wymieniają fakty z życia kompozytora.

Opracowanie utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta

Dzieci poznają brzmienie waltorni – rogu.

Propozycja utworu: W.A. Mozart – *Rondo z Koncertu Es-dur na rog i orkiestrę nr 2*

Budowa utworu: A B A C A D A

Potrzebne instrumenty: klawesy, bębni, trójkąty, szarpańce

Dodatkowe przedmioty: chusteczki lub apaszki

C: improwizują szarpańce

D: improwizują chusteczki lub apaszki

(Opracowanie rondo pochodzi z kursu *Aktywne metody słuchania muzyki wg Batii Strauss*, prowadzonego przez Dorotę Antos z Łodzi).

A: $\frac{6}{8}$ | :||

$\frac{6}{8}$ | :||

B: $\frac{6}{8}$ | :||

lub $\frac{6}{8}$ | :||

Gramy piosenki wiosenne

Materiały: baloniki (po jednym dla każdego ucznia), nagranie: M. Musorgski, *Taniec piskląt w skorupkach* lub C. Saint-Saëns, *Skamieliny* (miniatura z cyklu *Karnawał zwierząt*), nagrania wiosennych piosenek, poznanych w młodszych klasach, materiały do rekwizytów do piosenki

Zabawa ruchowo-rytmiczna z balonami

Każde dziecko dostaje balon. Następnie nauczyciel odtwarza muzykę. Podczas wstępu uczniowie trzymają balony za plecami. Gdy zaczyna się temat muzyczny, nauczyciel wypowiada nazwę jakiejś części ciała, np. „łokieć”, a wtedy dzieci podbijają balon wskazaną częścią ciała. Kiedy nauczyciel wyłącza muzykę, wszyscy stają nieruchomo i obserwują, jak balony spadają na podłogę. Nauczyciel ponownie odtwarza muzykę i podaje nazwę innej części ciała. Zabawa trwa tak długo, aż zakończy się utwór muzyczny.

Propozycja muzyki: M. Musorgski, *Taniec piskląt w skorupkach*; C. Saint-Saëns, *Skamieliny* (miniatura z cyklu *Karnawał zwierząt*).

W utworze Saint-Saënsa można łatwo rozpoznać instrumenty (ksylofon, instrumenty smyczkowe, dwa fortepiany i klarnet), a także fragment znanej piosenki dziecięcej *Trzy kurki*.

Na koniec zabawy rozmawiamy o instrumentach rozpoznanych przez dzieci oraz o nastroju i charakterystycznych cechach utworu.

Przypomnienie wiosennych piosenek z klas młodszych

Nauczyciel pyta dzieci o wiosenne piosenki, których uczyły się w poprzednich klasach. Może odtworzyć początkowe fragmenty nagrań w wersji instrumentalnej oraz polecić uczniom, by spróbowali rozpoznać melodie i podali tytuły piosenek. Następnie wybieramy jedną z nich i wspólnie śpiewamy.

Rozmowa na temat muzycznych zwyczajów związanych z wiosną i Wielkanocą

Dzieci rozmawiają o zwyczajach wielkanocnych. Jeśli uczniowie nie znają takich zwyczajów, nauczyciel podaje podstawowe informacje (np. chodzenie z kogucikiem, gaiki maiki).

Przygotowanie rekwizytów do wiosennych piosenek

Dzieci wykonują rekwizyty do wybranej piosenki, wykorzystując przyniesione materiały.

Nauka gry na flecie wiosennych piosenek

Śpiewanie piosenek wiosennych. Inscenizowanie zwyczajów wiosennych z akompaniamentem na fletach

Nauka piosenki *Poloneza barwny czar*

Materiały: bębenek, nagranie poloneza 3 nagrania nr 11A i 11B

Zabawa ruchowo-rytmiczna – poznanie rytmu poloneza

Uczniowie stoją w rozсыpcie. Nauczyciel gra na bębnie podstawowy rytm poloneza. Dzieci powtarzają rytm (klaskaniem) i starają się go zapamiętać. Następnie nauczyciel gra inne rytmy (np. do biegania, podskoków, marszu, walca), a uczniowie poruszają się zgodnie z nimi. Kiedy usłyszą rytm z początku zabawy, zatrzymują się i go wyklaskują.

Rytm poloneza (do kilkukrotnego powtórzenia): $\frac{3}{4}$

Informacje na temat poloneza

Nauczyciel podaje dzieciom podstawowe informacje dotyczące poloneza. Ewentualnie uzupełnia je ciekawostkami.

Słuchanie wybranego nagrania poloneza

Można wykorzystać nagranie *Poloneza B-dur* F. Chopina, odtworzyć poloneza *Pożegnanie ojczyzny* M.K. Ogińskiego lub obejrzeć końcową scenę filmu *Pan Tadeusz* (z tanecznym korowodem).

Nauka poloneza – praca z nagraniem nr 11B

Do nauki tańca można wykorzystać nagranie wersji instrumentalnej piosenki *Poloneza barwny czar* lub odtworzyć jeden ze znanych polonezów (np. W. Kilara lub M.K. Ogińskiego).

Pozycja podstawowa: Dziewczynka staje po prawej stronie chłopca. Tancerz wyciąga prawą rękę do przodu (poniżej linii barków), a tancerka kładzie na niej lewą dłoń. Prawa ręka dziewczynki jest opuszczona i odchylona do tyłu, natomiast lewa ręka tancerza – opuszczona i nieco uniesiona w bok lub oparta na biodrze. Podczas tańca wykonuje się trzy kroki do przodu. Przy kroku na „raz” należy zwrócić uwagę na miękkie, płynne ugięcie nóg w kolanach. Kroki na „dwa” i „trzy” robimy już wyprostowanymi nogami. Ważne jest proste trzymanie tułowia.

Proponujemy korowodu tanecznego:

- 1) Wejście para za parą na salę i uformowanie koła.
- 2) Pierwsza para prowadzi tańczących środkiem sali do przodu, aż do utworzenia jednej kolumny, po czym pary kolejno się rozchodzą (począwszy od pierwszej): dziewczynki w prawo, chłopcy w lewo.
- 3) Tancerze łączą się w pary i tworzą kolumnę. Ponownie się rozchodzą, ale tym razem całe pary na przemian: jedna w prawo, druga w lewo. W efekcie powstają dwie grupy par.
- 4) Grupy spotykają się naprzeciw siebie na końcu sali. Jedna grupa tworzy „mostek” (tancerze w parach unoszą podane sobie ręce), druga grupa parami przechodzi w lekkim pochyleniu pod wzniesionymi rękami. Obie grupy cały czas poruszają się krokiem poloneza do przodu i spotykają się w przeciwnych miejscach na końcu sali. Tu następuje zmiana ról (teraz „mostek” tworzą pary, które przechodziły w pochyleniu).
- 5) Grupy spotykają się na końcu sali, łączą w czwórki i tak poruszają się do przodu.
- 6) Czwórki idą środkiem sali. W określonym momencie podnoszą ręce i tworzą dwa osobne „tunele” – pary pierwszej czwórki wykonują zwrot w tył i przechodzą do końca sali, każda pod swoim „tunelem”. Wszystkie pary następnej czwórki po dojściu do przodu wchodzi do „tunele”. Figura trwa aż do powrotu dwóch pierwszych par na początek.

Korowód taneczny może być dowolnie urozmaicany – zależnie od możliwości uczniów i pomysłowości nauczyciela.

P1

Nauka piosenki *Poloneza barwny czar* – praca z nagraniem nr 11A

Nauczyciel odtwarza nagranie piosenki. Dzieci słuchają tekstu, próbują nucić melodię. (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat, część 1*, s. 165) Następnie nauczyciel rozmawia z uczniami o treści piosenki i jej charakterze. Zwraca uwagę, że słowa piosenki mówią o tym, jak tańczy się poloneza i jakie figury w nim występują.

27

Wokoło wiosna śpiewa i gra.

Ⓟ VIII 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 3.4

Nauka piosenki *Jadą, jadą dzieci drogą*

Materiały: flety karta nr 14 nagrania nr 12A i 12B

Ćwiczenia wokalne

Dzieci śpiewają kilkakrotnie znaną im melodię *Panie Janie* – za każdym razem na innej sylabie, np. *la, lo, lu, li, le*. Nauczyciel zwraca uwagę na wydłużanie oddechu i prawidłowe otwieranie ust.

Granie ze słuchu na flecie znanych melodii

Dzieci próbują zagrać ze słuchu melodie podpowiadane przez nauczyciela, np. *Trzy kurki*, *Włazł kotek na płotek*, *Mam chusteczkę*, *Zielony mosteczek*, *Pojedziemy na łów*.

3

Słuchanie piosenki *Jadą, jadą dzieci drogą* – praca z kartą nr 14 i nagraniem nr 12A

Uczniowie słuchają piosenki, rozmawiają o jej treści. Nauczyciel może poinformować, że jest to bardzo stara piosenka, do której tekst napisała Maria Konopnicka, autorka utworów dla dzieci.

3

Nauka piosenki *Jadą, jadą dzieci drogą* – praca z kartą nr 14 i nagraniem nr 12A

Nauczyciel odtwarza nagranie piosenki. Dzieci słuchają tekstu, próbują nucić melodię, a potem śpiewać ze słowami. Utwór ma dużo zwrotek, więc można urozmaicać jego wykonanie – wprowadzić solistów, duety, chór.

3

Nauka układu tanecznego do piosenki *Jadą, jadą dzieci drogą* – praca z nagraniem nr 12B

Proponowany układ taneczny jest korowodem. Można ten taniec potraktować jako zabawę uspokajającą i wykorzystywać podczas codziennych zajęć.

Ustawienie: Uczniowie tworzą koło (ważne, by była ich parzysta liczba), następnie odliczają do dwóch. „Jedynki” otrzymują kolorowe wstążki (szarfy, apaszkę). Jest to element dekoracyjny, ale też oznaczenie dzieci. Zamiast odliczania można podzielić uczniów według płci.

Krok podstawowy: Jak w walcu – akcent na „raz”, potem dwa mniejsze kroczki.

Przygrywka i wstęp do kolejnych zwrotek: „Jedynki” przesuwają się slalomem, omijając w czterech taktach „dwójki”.

Propozycje do zwrotek:

- 1) Kołysanie się w prawo i w lewo w miejscu (dzieci mogą trzymać się za ręce).
- 2) Kołysanie się w przód i w tył w miejscu.
- 3) Wchodzenie do środka koła przez cztery takty i powrót tyłem na miejsce przez kolejne cztery.
- 4) „Jedynki” wchodzą w czterech taktach do środka koła, a potem w następnych czterech powracają. „Dwójki” w tym czasie stoją w miejscu, kołyszając się w prawo i w lewo.
- 5) Jak w punkcie 4., tylko do środka wchodzą „dwójki”, a „jedynki” zostają na miejscu i kołyszają się w przód i w tył.

28–29

Gramy i śpiewamy dla mam.

Ⓟ VIII 2.2; 2.3; 2.4; 3.4; 4.2; 4.7; 5.3

Nauka piosenki *Mamie życzę*

Materiały: flety i inne instrumenty karta nr 15 3 nagrania nr 12B, 13A i 13B

3

Zabawa wprowadzająca – korowód taneczny – praca z nagraniem nr 12B

Dzieci powtarzają układ taneczny z poprzedniej lekcji i śpiewają piosenkę *Jadą, jadą dzieci drogą*.

Powtórzenie wybranej instrumentacji utworu orkiestrowego

Spośród instrumentacji wykonanych w klasie 3 uczniowie wybierają jedną, którą zaprezentują na spotkaniu z okazji Dnia Matki. Następnie ustalają skład orkiestry i – jeśli jest to możliwe – wybierają dyrygenta. Potem kilka razy grają na swoich instrumentach akompaniament do wybranego utworu, starając się zastosować dokładnie do ruchów dyrygenta.

3

P2

Nauka piosenki *Mamie życzę* – praca z nagraniem nr 13A

Dzieci słuchają nowej piosenki (zob. podręcznik *Czytam i poznaję świat*, część 2, s. 130). Krótko rozmawiają o jej treści. Uczą się melodii, starają się jak najładniej śpiewać – wyraźnie wymawiają słowa, kontrolują oddech.

Nauka gry na flecie fragmentu piosenki *Mamie życzę* – praca z kartą nr 15

Dzieci ćwiczą grę refrenu na fletach. W zapisie nutowym refrenu jest dwugłos (w drugiej linijce). Nauczyciel od razu może podzielić dzieci na głosy i wskazać, które dźwięki będzie grać głos pierwszy, a które – drugi. Uczniowie mogą oznaczyć kolorem odpowiednie nuty. Dzieci słabiej sobie radzące grają dwa razy melodię z pierwszej linijki, a te, którym gra nie sprawia kłopotu, uczą się także drugiego głosu.

Ćwiczenie piosenki *Mamie życzę* z orkiestrą fletową – praca z nagraniem nr 13B

Kiedy uczniowie opanują już grę na fletach, łączymy śpiew, akompaniament i refren fletowy. Piosenkę należy wielokrotnie przećwiczyć, aby można było ją zaprezentować na spotkaniu z mamami.

Ustalenie elementów muzycznych na klasowe spotkanie z okazji Dnia Matki

Nauczyciel wspólnie z dziećmi ustala repertuar na uroczystość Dnia Matki. Mogą się w nim znaleźć wybrane elementy z klasy 3: układ taneczny (np. polonez), utwór na flety (np. *Owieczki Kasi*), improwizacja muzyczna do tekstu (np. *Pranie*), piosenka *Mamie życzę* oraz instrumentacja do utworu orkiestrowego.

Ćwiczenie programu artystycznego na Dzień Matki

Uczniowie ćwiczą wybrane elementy scenariusza uroczystości. Wracają do nich również podczas innych codziennych zajęć.

Omówienie zadania domowego

Uczniowie przed ostatnią lekcją muzyki przygotowują się do zaprezentowania wybranej umiejętności muzycznej: gry na instrumencie, śpiewu, tańca, dyrygowania itp.

30

Co już potrafimy?

Ⓟ VIII 1.2; 1.4; 1.7; 2.2; 2.4; 3.7; 4.1; 4.2; 4.7; 5.3

Nauka piosenki *Śpiewaj tak jak on*

Materiały: nagrania i materiały na festiwal muzyczny, instrumenty, pytania do quizu muzycznego, żetony karta nr 16 nagrania nr 14A i 14B

Przygotowanie imprezy pt. *Muzyczny Festiwal Klasy 3*

Nauczyciel wraz z dziećmi przygotowuje salę lekcyjną do muzycznego festiwalu. Wspólnie aranżują scenę oraz widownię. Sporządzają zestaw potrzebnych nagrań i kolejność występów.

Poznanie i nauka piosenki *Śpiewaj tak jak on* jako przewodniego utworu festiwalu muzycznego – praca z kartą nr 16 i nagraniem nr 14A

Nauczyciel prezentuje ostatnią piosenkę z programu klasy 3. Dzieci uczą się ją śpiewać. Podczas lekcji jest ona jeszcze kilkakrotnie powtarzana – jako festiwalowy przerywnik – gdy kolejni uczniowie przygotowują się do występu. W refrenie („din don, din don, din don”) wybrane osoby grają na trójkątach – przy każdym powtórzeniu piosenki są to inne dzieci.

Prezentacje umiejętności uczniów

Dzieci prezentują wybrane przez siebie umiejętności: śpiewają, grają na instrumencie, tańczą, dyrygują itp.

Muzyczny quiz

W przerwach między występami uczniowie mogą losować pytania sprawdzające ich wiedzę o muzyce przygotowane wcześniej przez nauczyciela.

Na pytania odpowiadają tylko chętne dzieci. Za każdą poprawną odpowiedź uczeń otrzymuje punkty lub coś innego (np. żeton, kolorowy trójkąt z papieru), co pozwoli na ustalenie liczby zdobytych punktów i wyłonienie zwycięzcy.

SPIS KART PRACY I NAGRAŃ

Karty

Materiały te są zamieszczone na końcu tego przewodnika oraz na stronie www.lokomotywa.gwo.pl.

- Karta nr 1. Instrukcja wykonania kastanietów
- Karta nr 2. Tekst piosenki *A ja patrzę, a ja słucham*
- Karta nr 3. Tekst piosenki *Owieczki Kasi*
- Karta nr 4. Nuty do piosenki *Owieczki Kasi*
- Karta nr 5. Schemat chwytów na flet (dwustronna)
- Karta nr 6. Zapisy nutowe (muzyczne echo)
- Karta nr 7. Słowa i zapis nutowy piosenki *Stary Donald*
- Karta nr 8. Zapis nutowy kolędy *Lulajże, Jezuniu*
- Karta nr 9. Zapis nutowy kolędy *Gdy się Chrystus rodzi*
- Karta nr 10. Zapis nutowy kolędy *Pójdźmy wszyscy do stajenki*
- Karta nr 11. Zapis nutowy kolędy *Wśród nocnej ciszy*
- Karta nr 12. Tekst piosenki *Nuty znam, śpiewam i gram* i jej zapis nutowy
- Karta nr 13. Schemat ronda muzycznego
- Karta nr 14. Tekst piosenki *Jadą, jadą dzieci drogą*
- Karta nr 15. Zapis nutowy fragmentu piosenki *Mamie życzę*
- Karta nr 16. Tekst piosenki *Śpiewaj tak jak on*

Uwaga. Karta nr 5 znajduje się też w wyprawce dołączonej do pakietu uczniowskiego i jest tam oznaczona jako 7.

Nagrania

Materiały te są zamieszczone na płycie dołączonej do pakietu nauczycielskiego dla klasy 3.

- CD nr 1A, B. *Hej, pierwszaku*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 2A, B. *A ja patrzę, a ja słucham*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 3A, B. *W deszczowym rytmie*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 4A, B. *Owieczki Kasi*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 5A, B. *A to jeź*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 6A, B. *Na nowej górze*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 7A, B. *Pada śnieżek*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 8A, B. *Nuty znam, śpiewam i gram*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 9A, B. *Kujawiacek*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 10A, B. *Trzej muzycy, trzej klasycy*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 11A, B. *Poloneza barwny czar*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 12A, B. *Jadą, jadą dzieci drogą*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 13A, B. *Mamie życzę*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 14A, B. *Śpiewaj tak jak on*. Nagrania wokalne i instrumentalne
- CD nr 15A, B. *Alfabet muzyczny*. Nagrania wokalne i instrumentalne

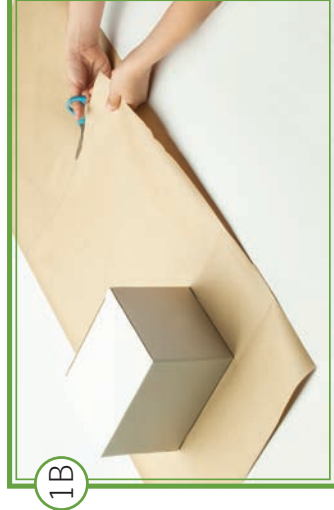
Materiały:

- pudełko z prezentem
- szary papier
- sznurek lub wstążka
- okrągłe papierowe serwetki
- elementy ozdobne, np. piórka, szyszki
- przezroczysta taśma klejąca
- nożyczki
- mocny klej

Przed rozpoczęciem pracy przygotuj kilka małych kawałków taśmy klejącej. Delikatnie przyklej je do krawędzi stolika, na którym będziesz pakować prezent.

1A

1B

Wokół pudełka owiń papier, by sprawdzić, ile go potrzeba na zapakowanie prezentu. Jeśli arkusz jest za duży, to zaznacz ołówkiem miejsce, które należy odciąć, a następnie odetnij nożyczkami nadmiar papieru.

2A

2B

Przyklej kawałkiem taśmy jedną krawędź papieru do pudełka. Owiń całe pudełko tak, aby druga krawędź papieru przykryła tę, która już jest przyklejona. Kawałkiem taśmy przyklej drugą krawędź papieru.

3A

3B

3C

3D

Pozaginaj krawędzie papieru, które odstają od pudełka.
Przyklej papier do boków pudełka kawałkami taśmy.

4

Obwiąż prezent sznurkiem lub wstążką. Zawiaż kokardkę.

5

Z boku prezentu przyklej matą papierową serwetkę. Obok możesz nakleić jakiś ozdobny element, na przykład szyszkę czy piórko.

Materiały:

- kartonik z bloku technicznego
- formatu kartki pocztowej
- ołówek, kredki, pisaki
- papier kolorowy
- klej, nożyczki

Na kartce naszkicuj ołówkiem duży kształt jajka oraz wzór, który będzie je wypełniał. Z kolorowego papieru wytnij drobne elementy, z których wykleisz wzory na jajku. Kredkami lub pisakami narysuj tło. Jajko może leżeć na trawie, stole, w koszyku albo na talerzu.

Na drugiej stronie napisz życzenia dla bliskiej ci osoby. Wpisz jej adres, naklej znaczek pocztowy i wyślij kartkę.

Karta nr 1

Instrukcja wykonania kastanietów

Materiały i przybory:

- gruba tektura – z kartonowego pudła
- 4 duże, kolorowe guziki
- igła z dużą dziurką
- kolorowa włóczka lub grube nici
- nożyczki
- flamastry

1. Z grubej tektury wycinamy dwa paski o długości ok. 15 cm i szerokości ok. 4 cm (szersze niż guziki). Paski zginamy na pół.
2. Na igłę nawlekamy grubą nić, zawiązujemy supełek i na obu końcach kartonowych pasków przyszywamy guziki.

Karta nr 2

A ja patrzę, a ja słucham

sł. D. Gellner, muz. K. Kwiatkowska

Kiedy pada deszcz za oknem,
co jest suche, a co mokre?
Mokre klony i topole,
sucho jest pod parasolem!

Ref. A ja patrzę na to wszystko,
co daleko jest i blisko,
a ja patrzę, a ja słucham,
co mi nuci deszcz do ucha.
A ja patrzę na to wszystko,
co daleko jest i blisko,
widzę rzekę, słońce, drzewa
i cichutko o tym śpiewam!

W dole rzeka, w górze słońce
co jest zimne, co gorące?
Słońce ciepłe ma serduszko,
zimne fale w rzece pluszczą!

Ref. A ja patrzę na to wszystko,
co daleko jest i blisko,
fale szepczą mi do ucha,
a ja patrzę, a ja słucham.
A ja patrzę na to wszystko,
co daleko jest i blisko,
widzę rzekę, słońce, drzewa
i cichutko o tym śpiewam!

Karta nr 3

Owieczki Kasi

popularna melodia angielska, sł. A. Markowa

Kasia ma owieczki dwie, małe dwie, białe dwie.
Pasą się przez całe dnie, Kasia kocha je.

Drogie jej i miłe są, miłe są, miłe są.
One też kochają ją, bardzo lubią ją.

Zieleń łąk, gdy przyjdzie maj, jasny maj, piękny maj,
to jest raj, prawdziwy raj, dla owieczek raj.

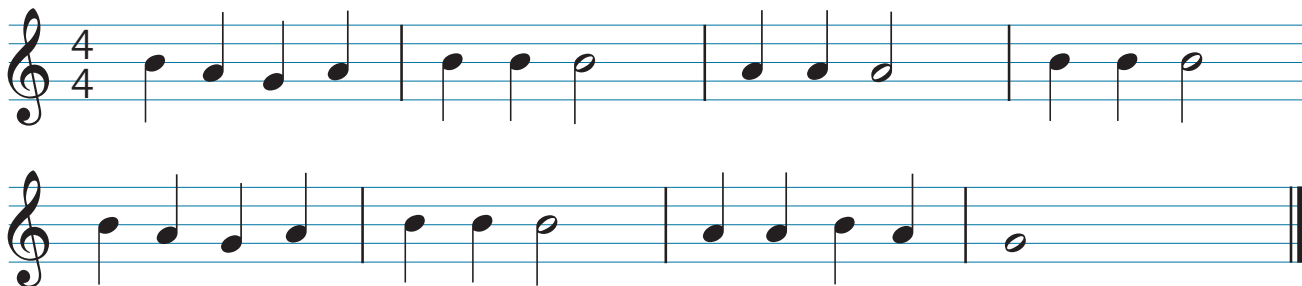
Zimą znów w stajence dom, czysty dom, ciepły kąt.
Nigdzie więc nie pójda stąd, nie uciekną stąd.

Owca też swój rozum ma, rozum ma, rozum ma,
czuje więc, kto o nią dba, kto naprawdę dba.

Karta nr 4

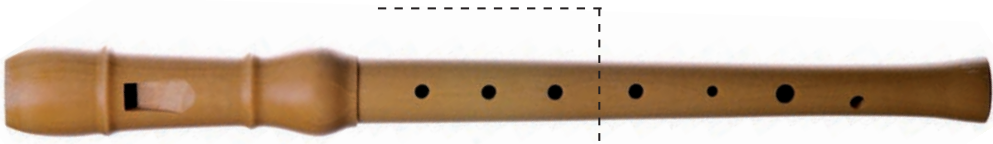
Owieczki Kasi

popularna melodia angielska, sł. A. Markowa

Karta nr 5. Schemat chwytów na flet

flet renesansowy (niemiecki)

prawa ręka

lewa ręka

							
c	d	e	f	g	a	h	c
							
							
							
							
							
							
							
							

flet barokowy (angielski)

prawa ręka

lewa ręka

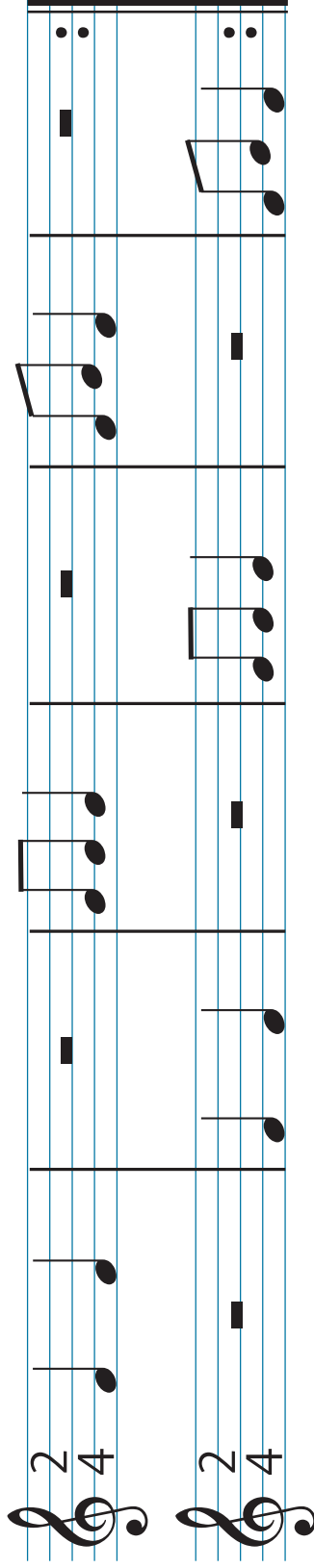
							
c	d	e	f	g	a	h	c
							
							

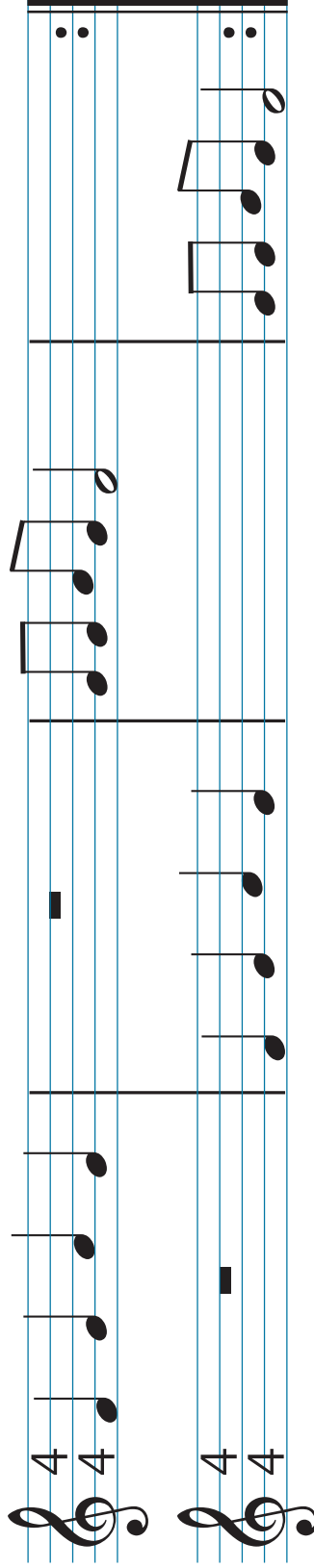
Karta nr 6

melodia 1

melodia 2

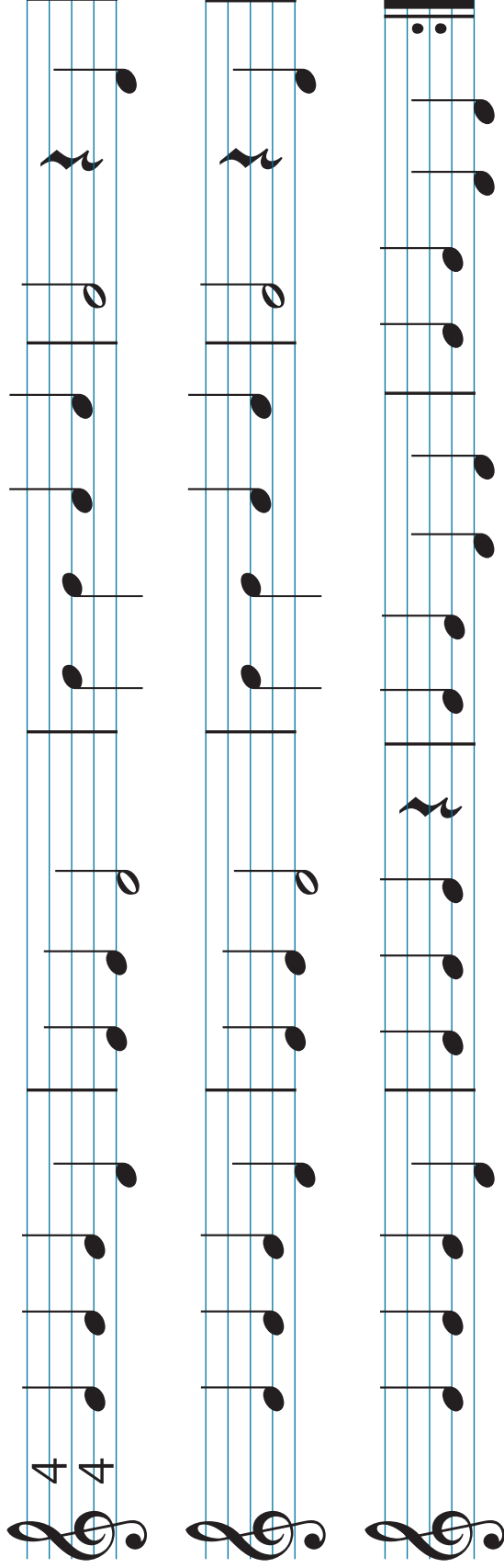

Karta nr 7

Stary Donald

piosenka amerykańska

Stary Donald farmę miał, ija, ija, ou
Na farmie kaczki hodował, ija, ija, ou
I kwa kwa tu
I kwa kwa tam
tu kwa, tam kwa, wszędzie kwa kwa.

Karta nr 8

Lulajże, Jezuniu kolęda polska

Gdy się Chrystus rodzi

Umiarkowanie

1. Gdy się Chrys-tus ro - dzi i na świat przy - cho - dzi, ciem-na noc w ja - sno - ściach
2. Mó-wią do pa - ste - rzy, któ - rzy trzód swych strze - gli, a - by do Bet - le - jem

7

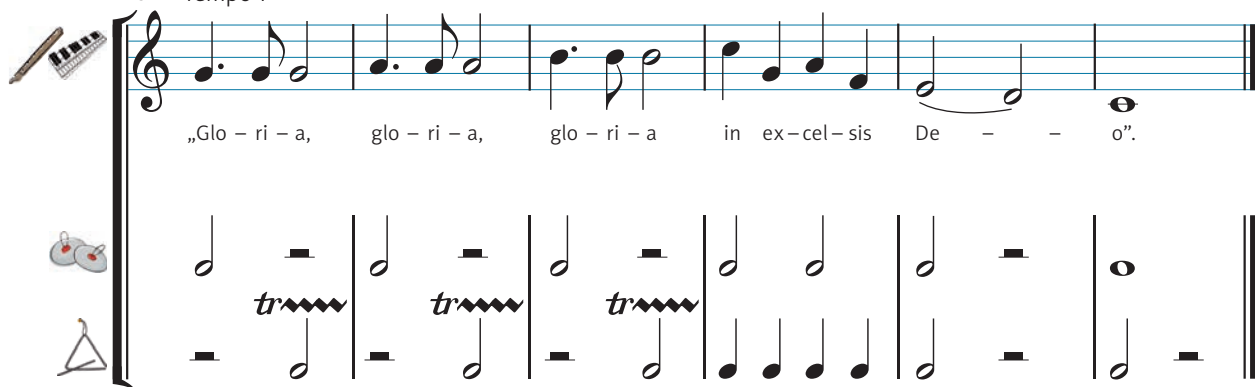
Żywo

pro-mie-ni-stych bro - dzi. A-nio - ło-wie się ra - du-ją, pod nie - bio-sy wy-śpie - wu-ją:
czym prę-dzej po - bie - gli, bo się na-ro - dził Zba - wi-ciel, wsze-go świa-ta Od - ku - pi-ciel.

13

Tempo I

„Glo - ri - a, glo - ri - a, glo - ri - a in ex-cel-sis De - - o”.

Pójdźmy wszyscy do stajenki

Żywo

1. Pójdź-my wszy-scy do sta-jen-ki, do Je-zu-sa
 2. Wi-taj Je-zu u-ko-cha-ny, od-pat-ry-jar-
 2. Wi-taj Dzie-ci -necz-ko w żło-bie, wy-zna-je-my

6

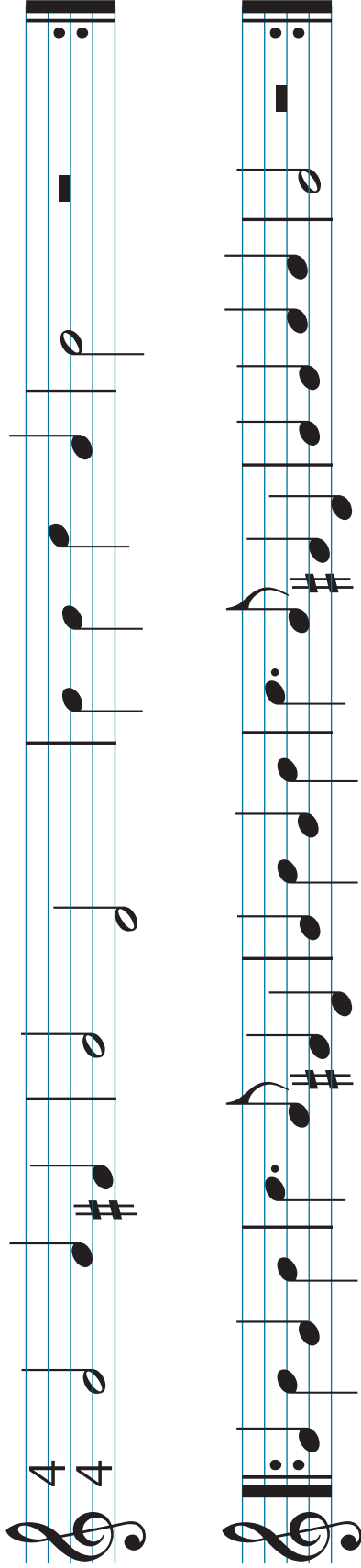
i Pa-nien-ki, po-wi-taj-my Ma-leń-kie-go i Ma-ry-ję
 chów cze-ka-ny, od pro-ro-ków o-gło-szo-ny, od na-ro-dów
 Bo-ga w To-bie, coś się na-ro-dził tej no-cy, byś nas wyr-wał

10

ma-tkę Je-go, i Ma-ry-ję ma-tkę Je-go.
 u-pra-gnio-ny, od na-ro-dów u-pra-gnio-ny.
 z czar-ta mo-cy byś nas wyr-wał z czar-ta mo-cy.

Coda

Wśród nocnej ciszy kolęda polska

Karta nr 12

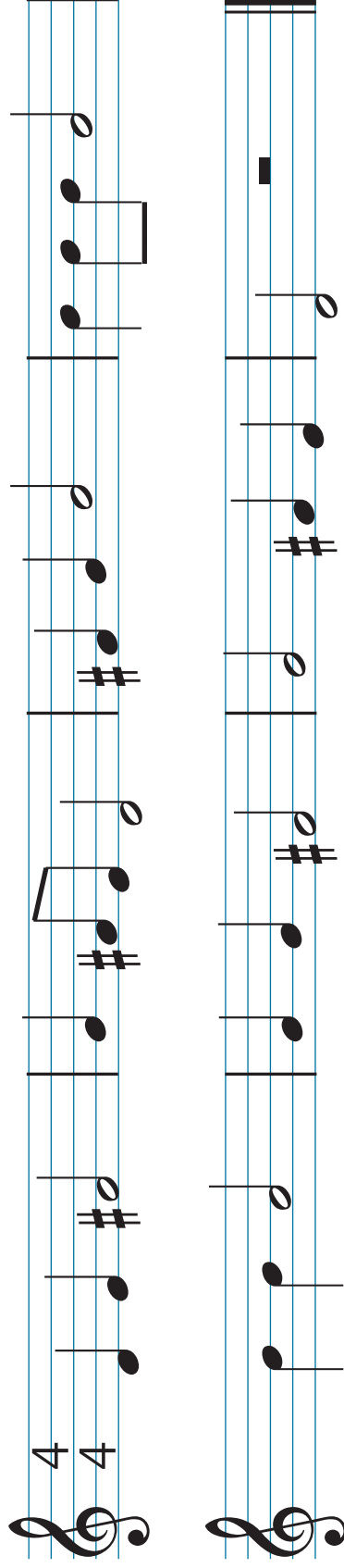
Nuty znam, śpiewam i gram

st. A. Markowa, muz. H. Mieszkuniec

Nuty znam, śpiewam i gram,
słucha mnie każdy, kto chce.
A mój śpiew, czysty śpiew płynie wśród drzew.

Nuty znam, śpiewam i gram,
więc i ty, gdy dam ci znak,
śpiewaj tak, śpiewaj tak, jak śpiewa ptak.

Nuty znam, śpiewam i gram,
Raz, dwa, trzy śpiewaj i ty.
Niechaj trwa, niechaj trwa piosenka ta.

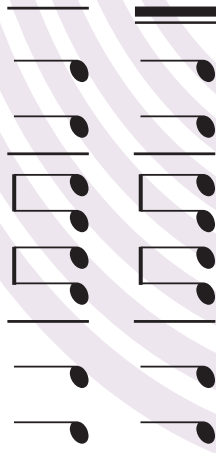
Karta nr 13. Schemat ronda muzycznego

Rondo

rytm B

2
4

Kiedy słyszę tę muzykę,
Ciało samo się kotłuje.

rytm E

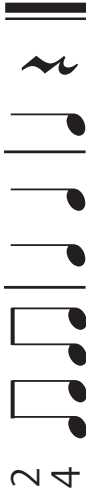
2
4

Dźwięczą dzwinki
słychać rytm.

rytm A (refren)

2
4

Lubię tańczyć, śpiewać, grać.

Rondo to utwór
z powracającym
refrenem.

rytm C

2
4

Tak grają dzieci, gdy słońce świeci.

rytm D

2
4

Dzwonki bierz, zagraj też.

Lokomotywa

Karta nr 14

Jadą, jadą dzieci drogą

melodia popularna,
sł. M. Konopnicka

Jadą, jadą dzieci drogą,
siostrzyczka i brat,
i nadziwić się nie mogą,
jaki piękny świat.

Tu się kryje biała chata
pod słomiany dach,
przy niej wierzba rosochata,
a w konopiach strach.

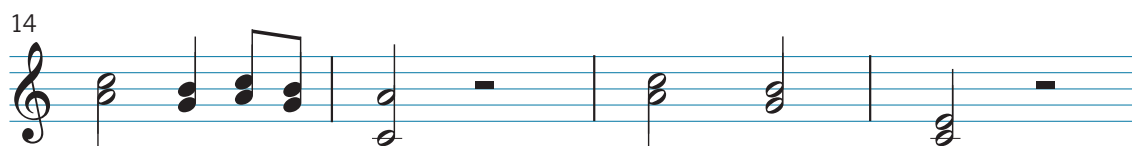
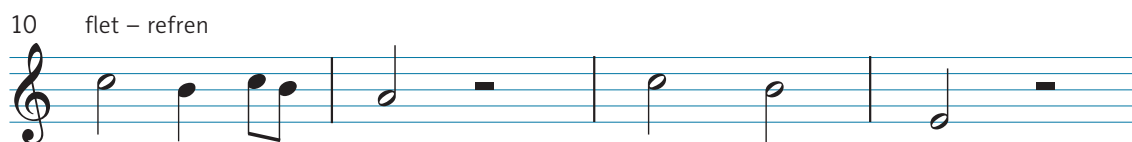
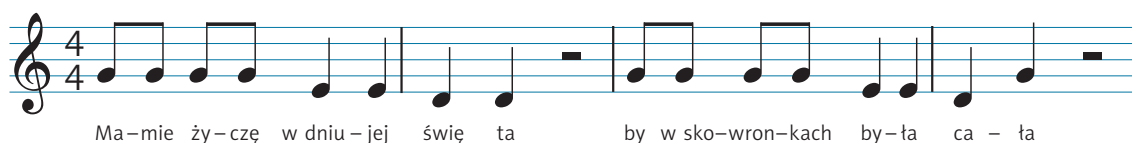
Tam zagania owce siwe
Brysio, kundys zły,
konik wstrząsa bujną grzywę
i do stajni rży.

Młyn na rzece huczy z dala,
białe ciągną mgły,
a tam z kuźni od kowala
leczą złote skry.

Jadą wioską, jadą drogą,
siostrzyczka i brat,
i nadziwić się nie mogą,
jaki piękny świat.

Karta nr 15

Mamie życzę

Karta nr 16

Śpiewaj tak jak on

sł. J. Mackiewicz, muz. K. Kwiatkowska

Szumia w lesie stare drzewa,
ktoś piosenkę z nami śpiewa.
Śpiewaj, śpiewaj tak jak on:
din don, din don, din don. (2 razy)

Siedzi czyżyk na gałązce,
szpak zaprosił go na koncert.
Śpiewaj, śpiewaj tak jak on:
din don, din don, din don. (2 razy)

Dzięcioł stuka w korę drzewa,
cały las już z nami śpiewa.
Śpiewaj, śpiewaj tak jak on:
din don, din don, din don. (2 razy)

